Št. 81 Poštnina plačana v gotovini (Tassa pagata con la posta) **V Trstu, v četrtek 5. aprila 1923.** Posamezna številka 20 cent. **Letnik XLVIII**

EDINOST

Izhaja, izvzemši ponedeljek, vsak dan zjutraj. Ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. Ne frankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. Odgovorni urednik: Anton Gerbec. — Lastnik tiskarna Edinost. Naročnina znaša za mese L 7.—, 3 mesece L 19.50, za pol leta L in celo leto L 60.—. Za inozemstvo mesečno 4 lire več. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 *mm.*) — Oglasi trgovcev in obrtnikov *mm* po 40 cent. osmrtnice zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov *mm* po L 2 — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Važna listina

Listina, ki jo imamo v mislih, je pogodba, ki je bila sklenjena med Nemci in fašisti na Tridentinskem. O tej pogodbi smo ponovno pisali tudi mi v našem listu. Odkar je postalo znano, da so se južnotirolski Nemci pogajali s svojimi sodeželani italijanske narodnosti, se je s tozadevo vneto pečalo tudi italijansko časopsje iz starih pokrajin in že se je mislilo, da se bo fašistom posrečilo, kar ni znala doseči nobena stranka pod prejšnjim «demokratskim» režimom, da se jim namreč posreči ustvariti predpogoje za mirno sožitje in prijateljsko sodelovanje med Italijani in drugorodci vsaj v enem delu novih pokrajin.

Vestem o tozadevnih pogajanjih med fašisti in Nemci smo sledili tudi mi v Julijski Krajini z napetim zanimanjem, ki je doseglo svoj vrhunec tedaj, ko je bilo javljeno, da je ta važna zadeva prišla tudi pred veliki svet fašistovske stranke. Saj bi bil to dogodek zgodovinske pomembnosti, na katerega bi bila fašistovska stranka lahko ponosna. Dasi je šlo pri tem za sporazum med Italijani in Nemci na Tridentinskem, bi bil imel tak dogodek velikanski pomen tudi s stališča nas julijskih Slovenov, ker bi bil sporazum na Tridentinskem zgled, na podlagi katerega bi bilo moralo priti do važnih odločitev tudi v naši deželi v tej ali oni smeri. Iz vseh teh razlogov smo torej sledili razvoju tega vprašanja z upravičeno radovednostjo, in to tem bolj, ker se nam je zdelo po dogodkih, ki so se bili odigrali proti koncu lanskega leta v Bocenu, neverjetno in nemogoče, da bi se mogli fašisti in Nemci prijateljski pobotati na način, ki bi bil pošten, zadovoljiv in sprejemljiv za obe strani. Kljub temu pa je bil sporazum že dejansko sklenjen in na nemški strani tudi odobren na zborovanju zaupnikov nemškega ljudstva ob gornji Adiži, ki se je vršilo v Bocenu 26. februarja 1923. Da bi dobil svojo polno veljavo, je bilo še treba, da ga odobri tudi glavno vodstvo fašistovske stranke.

Veliki fašistovski svet pa je sporazum z Nemci na svojem zadnjem zasedanju enoglasno odklonil. Že takrat ko smo javili tozadevno suho vest, smo izrazili mnenje, da je fašizem s tem svojim sklepom dokazal, da noče sporazuma z drugorodci, temveč da hoče vztrajati pri svoji raznarodovalni politiki. To je jasno izhajalo iz vseh komentarjev po italijanskih listih. Danes pa imamo na razpolago tudi najneizpodbitnejši dokaz, ki je celotno besedilo načrta za sporazum, katerega je obelodanilo te dni politično vodstvo južnotirolskih Nemcev. Z ozirom na njen velik pomen za zgodovino odnošajev med Italijani in drugorodci v Italiji smatramo za potrebno, da seznanimo s to listino tudi našo širšo javnost. Evo torej besedilo tega sporazuma:

«Med narodno fašistovsko stranko na eni strani in obema nemškima strankama, ki sta združeni v «Nemški zvezi» (Deutscher Verband), t. j. tirolska ljudska stranka in nemška napredna ljudska stranka, na drugi strani je bilo sklenjeno sledeče:

1. Narodna fašistovska stranka ne bo zasledovala nikakega raznarodovalnega programa proti nemškemu ljudstvu na Južnem Tirolskem.

2. Obe nemški stranki se obvezujeta, da ne bosta smatrali vprašanja nemške manjšine v Južnem Tirolu za mednarodno, temveč izključno za notranje vprašanje italijanske države v tem smislu, da živi v mejah kraljevine Italije nemška manjšina, pri kateri je izključena vsaka iredentistična propaganda in vsako iredentistično dejanje v zaupanju, da ji bo italijanska vlada na podlagi svojega smisla za pravičnost pravično in miroljubno vladala. Nemški stranki se obvezujeta, da bosta vplivali na svoje pristaše, naj se obnašajo kot lojalni italijanski državljani.

3. Italijanskemu jeziku gre kot državnemu prednost pri rabi po javnih uradih, na tabelah, javnih napisih itd.; vsakemu državljanu nemškega jezika pa bo zagotovljena možnost uveljavljati svoje pravice po vseh državnih, pokrajinskih in občinskih uradih Južnega Tirola v nemškem jeziku in dobivati odgovore v istem jeziku ali dvojezično.

4. Nemški stranki priznavate, da ni samo pravično, temveč da je tudi želeti, da se vsi novi italijanski državljani nemškega jezika učijo italijanščino, toda pri tem ne sme trpeti normalni pouk nemščine nikake škode.

5. Pogodbene stranke bodo založile svoj vpliv, da izgine pri občevanju med njihovimi pristaši vsako sovražno zadržanje.

6. V smislu točke 4. se bodo nemške ljudske in srednje šole brezpogojno spoštovale. Protiitalijanska propaganda bo v omenjenih šolah izključena. V občinah, kjer italijanska šola uradno obstoja in kjer znaša število nemških otrok nad 40, lahko obstojajo tudi nemške šole z občinsko podporo in pod nadzorstvom države. Ako pa število nemških otrok ne znaša 40, tedaj lahko obstojajo v soglasju z določbama šolskega zakona nemške šole brez občinske podpore in pod državnim nadzorstvom. Šole obeh vrst smejo obiskovati le nemški otroci, katerih narodna pripadnost se določi na podlagi sedaj veljavnih zakonitih določb (kr. odlok - zakon od 28. avgusta 1921, št. 1627).

7. Brez kvari za dolžnosti javnih nameščencev, da se naučijo italijanski jezik, bo narodna fašistovska stranka založila svoj vpliv za to, da se bo zahtevalo od posameznih uradnikov znanje italijanščine le v meri, ki jo zahteva uradovanje, in za to, da se uradniki, ki se kljub dobri volji niso mogli popolnoma privaditi italijanščini, ne bodo vsled tega odpuščali iz službe.

8. Narodna fašistovska stranka se obvezuje, da bo delala pri vladi na to, da se še nerešene prošnje za državljanstvo rešijo hitro in na liberalen način.

9. V prid obema strankama se priznava najširša svoboda združevanja in shajanja v namen pospeševanja in negovanja znanosti, jezika in književnosti.

10. Obe strani se obvezujeta, da se bosta vzdrževali vsakega vmešavanja v cerkvene zadeve. Fašistovska stranka se bo prizadevala pri vladi, da ne bodo interesi duhovščine, cerkveno premoženje, dobrodelnosti in vzgoji namenjene ustanove trpele nikake občutne škode v slučaju izpremembe sedanjih zakonov.

11. Narodna fašistovska stranka si obvezuje, da založi svoj vpliv, da sodni okraj Neumarkt in občina Tramin ne bosta ločeni od podprefekture v Bocenu. Ta točka je za sporazum razveljavljajoč pogoj: v slučaju, da vlada izvede omenjeno ločitev, si pridržujeta obe strani pravico, da ugotovita v roku štirih mesecev, ali je dotični ukrep končnoveljaven; ako da, tedaj zadobita obe strani po preteku omenjenega roka zopet popolnoma svobodne roke.

12. Ta splošni politični sporazum se po desetem dnevu po podpisu lahko objavi in velja za dobo enega leta.

13. Da ta sporazum podpišejo, so pooblaščeni:

za narodno fašistovsko stranko g. Luigi Barbesini, glavni tajnik za tridentinsko pokrajino, na podlagi sklepa strankinega vodstva od...;

za tirolsko ljudsko stranko poslanec Friderik grof Toggenburg na podlagi sklepa strankinega vodstva od....

za nemško napredno ljudsko stranko poslanec dr. Viljem v. Walther na podlagi sklepa strankinega vodstva od....

V Bocenu, dne.....

Tako se glasi v celoti ta važna listina. Sporazum, ki ga vsebuje, je pošten za obe strani. Vsaka italijanska stranka, ki ima čiste namene napram narodnim manjšinam, bi ga morala podpisati z obema rokama. Veliki fašistovski svet je sporazum odklonil in s tem priznal, da ima druge namene. Tirolski Nemci, ki so mu izsilili to priznanje, so sicer doživeli precejšen praktičen neuspeh, toda obenem so izvojevali nad svojimi nepomirljivimi nasprotniki veliko moralno zmago.

Italija

Ustanovitev kr. zrakoplovstva

RIM, 4. Danes je bil izdan odlok, s katerim se ustanavlja kr. zrakoplovstvo. Prvi člen tega odloka pravi, da bo kr. zrakoplovstvo vsebovalo vse zrakoplovske vojaške oddelke v kraljestvu in kolonijah. Imelo bo lastno uniformo in lastne vojaške čine. Podrejeno bo v vsem komisariatu za zrakoplovstvo. Za osobje kr. zrakoplovstva veljajo disciplinarne in kazenske določbe, določene za vojake kr. vojske in mornarice. Drugi člen pravi, da bo imelo kr. zrakoplovstvo vrhovnega poveljnika in podrejena poveljništva zrakoplovskih čet in divizij, ki bodo razpolagale z oddelki lovskih aeroplanov, z oddelki aeroplanov za bombardiranje po dnevi in po noči, z oddelki aeroplanov za poizvedovanje, z hidroplani, zrakoplovi, šolo za kr. zrakoplovstvo, sestavljeno od akademije in praktične šole.

Dodatna pristojbina na inozemske brzojavke

RIM, 4. Finančni minister je določil dodatno pristojbino, ki se vplačuje na račun izmenjave za brzojavke v inozemstvo, na 325 od sto. Za vsako liro v zlatu se plača torej 4.25 lire v papirju.

Potni listi za nabornike

RIM, 4. Uradni list objavlja kr. dekret z dne 18. marca št. 590 o izstavljanju potnih listov za inozemstvo onim mladeničem, ki niso še zadostili svoji naborni dolžnosti. Oni, ki so še vpisani na nabornih listah, se smejo izseliti le, če grejo iskat dela v inozemstvo, morajo se pa pismeno obvezati na županstvu svoje občine, da se bodo predstavili na naborih njihovega letnika. To listino morajo potem župani predložiti naborni komisiji. Oni, ki ne grejo iskat dela v inozemstvo, bodo podvrženi strožjim predpisom, ki se bodo še objavili. Svobodno se smejo izseliti oni, ki so že odslužili svojo vojaško službo ali so podvrženi skrčeni vojaški službeni dobi. Oblastvo pa mora javiti pristojnemu vojaškemu okrožju dan odhoda, popis izseljenca in cilj njegovega potovanja. Možnost izseljevanja pa sme biti preklicana s kr. dekretom na predlog vojnega in mornariškega ministra.

Proti naraščanju števila zločinov

RIM, 4. Vsled vznemirljivega naraščanja zločinov v zadnjih časih so se sestali včeraj v palači Chigi Mussolini, glavni ravnatelj javnega varstva general De Bono, poveljnik karabinirjev general Ponzio in on. Finzi. Sklenjen je bil razpust potujočih čet karabinirjev kojih osobje bo dodeljeno stalnim karabinirskim postajam. Te poslednje bodo posebno v Siciliji in Sardiniji opremljene z najmodernejšimi tehničnimi pripomočki, da se pride tako okom strašnemu širjenju zločinstva.

Ogorčenje v katoliških krogih zaradi usmrtitve mons. Butkijewicza

RIM, 4. Vest o usmrtitvi mons. Butkijewicza je povzročila silno ogorčenje v tukajšnjih katoliških krogih. «Osservatore Romano» piše: «Čeravno je sv. stolica naredila vse, kar je bilo v človeških močeh, da bi rešila to življenje, je vladala vendar velika skrb za usodo nesrečnega prelata, tem bolj, ker so pisali nekateri ruski listi, v katerih se je še pred procesom zahtevala ena katoliška žrtev za katoliško veliko noč. Po dobrohotnem zanimanju ne samo Vatikana, temveč vseh krščanskih narodov za ruski narod, vzbuja to hladnokrvno prelivanje krvi zaradi prekršitve revolucijskih zakonov, ki se je baje izvršila pred leti, največjo bolest in grozo v vsem kulturnem svetu in ne more najti nikake opravičbe v razumu, razsvetljenem s krščansko civilizacijo. Ta čin krute neusmiljenosti je vrgel žalostno luč na razmere v Rusiji in sili na misel, da so zastonj vsi razlogi človečanstva, nauka zgodovine, zanimanje vsega sveta in protesti, prišli z najrazličnejših in neprizadetih strani».

«Corriere d'Italia» pravi, da se zdi vest neverjetna, ker je v navzkrižju ne samo s čutom človečnosti in civilizacije, temveč tudi z najbolj elementarno oportunostjo. Vse kristjane — zaključuje list — od papeža do zadnjega vernika dviga v njihovi žalosti misel, da je kri žrtev, prelita za pravično in sveto stvar, najboljše seme za njeno zmago.

Jugoslavija

Politična situacija

BELGRAD, 4. Politična situacija je neizpremenjena, k cilju razčiščenja ni zadnje dneve deloma zaradi katoliških praznikov, deloma ker se bližajo pravoslavni velikonočni prazniki, mnogo napredovala. Kakor je sedaj sklepati iz raznih izjav vladinih članov in iz listov, ministrski predsednik Nikola Pašić težko da začne konference s posameznimi načelniki političnih strank pred prazniki.

Vlada polagoma zbira ves materijal, ki se ima obravnavati na konferenci, na drugi strani pa tudi pričenja z akcijo, da se zakon o oblastni in srezki samoupravi oživotvori in praktično izvede.

Včerajšnji sestanek v ministrstvu pravde ni bil za javnost tolike važnosti, ker je minister pravde dr. Laza Marković podal zastopnikom tiska le kratke informacije o tekočih političnih problemih. Med drugim je minister izjavil:

V Belgrad je včeraj dospelo več muslimanskih poslancev skupine dr. Spaha, med drugimi Husein Alič. Ta je izjavil, da ne obstoja nikak stvarni federalistični blok. Med Stjepanom Radićem, dr. Korošcem in dr. Spahom se je dosegel edino le sporazum v zadevi skupne kooperacije za rešitev revizijskega vprašanja. Dr. Spaho se bo še nadalje udeleževal parlamentarnega dela.

K tej izjavi je minister pravde pripomnil, da je bila vlada na dobri poti, ko je vse vesti o federalističnem bloku sprejela s popolno rezervo. Iste metode se bo vlada napram bloku posluževala tudi nadalje.

Na sestanku je dalje minister pravde odločno zanikal vse vesti, ki so govorile o pogajanjih ministra Marka Trifkovića z zastopniki dr. Spahove skupine v Sarajevu povodom ministrovega potovanja po Bosni. Ravno tako je zanikal minister vsa poročila ministra notranjih zadev glede uporabe zakona o zaščiti države proti Radićevi skupini.

Na zadnjih sejah je ministrskemu svetu poročal minister Vujičić o faktični izvedbi zakona o administrativni razdelitvi države v oblasti, o oblastni in srezki samoupravi. Minister je podal vladi zelo obširno poročilo o vseh spornih vprašanjih, o likvidaciji pokrajinskih namestništev v Zagrebu, Sarajevu in Splitu, dalje je treba praktično začrtati kompetenco velikih županov in županov. Določiti je njih delokrog, kakor tudi točno omejiti kompetenco med posameznimi ministrstvi in oblastmi. Obstoja precej spornih točk, ki so po večini tehniškega in administrativnega značaja. V svrho, da se odstranijo vsi spori, se je konstituiral poseben ministrski odbor, obstoječ iz ministrov Marka Trifkovića, dr. Srskića, Vujičića in dr. Markovića.

Snoči od 17. do 20. je bila seja ministrskega sveta, ki je razpravljal o političnem položaju in o bodoči konferenci načelnikov političnih strank. Razmotrivala se je tudi politična situacija na Hrvatskem in v Slavoniji, kakor tudi zakon o oblastni samoupravi na podlagi mnenja zgoraj omenjenega ministrskega komiteja.

Značilen pojav je opažati v belgrajskem tisku. Poleg «Vremena», je sedaj začela razpravljati o amputaciji tudi «Politika». Stališče «Vremena» je znano. Članek «Politike» pa je specijalno zanimiv za Slovence in za slovenske voditelje, ki naglašajo, da zastopajo celokupni slovenski narod. «Samouprava» zavzema v uvodnem članku načelno stališče napram razgovorom dr. Korošca s Stjepanom Radićem. List označa dr. Korošcev nastop za afront proti srbski armadi ter opozarja z ozirom na zahtevo dr. Korošca po avtonomiji Slovenije na važno izjavo Ljube Jovanovića v parlamentu povodom debate o vidovdanski ustavi. Ljuba Jovanović je tedaj indirektno privolil v nedeljivost Slovenije. Glavni organ radikalne stranke dalje opozarja Slovence, da naj ne gredo do skrajnosti. Konstatira pa, da so politične stvari vsled intransigentnosti Radićeve prišle popolnoma v drug tok.

Splošno je opažati v radikalnih vrstah bojno razpoloženje. Videti je, da je radikalna stranka odločena prevzeti borbo in jo izvesti do končne zmage.

Radikali in demokrati

BELGRAD, 4. Predsednik vlade Nikola Pašić in Ljuba Jovanović pripravljata poročilo, ki ga podasta dne 14. t. m. radikalskemu poslanskemu klubu. Pašić ima nalogo, da v klubu nastopi proti Protiću. Jovanović pa bo govoril o političnem položaju. Poleg tega poročila je odobril Pašić resolucijo, ki jo ima sprejeti radikalski poslanski klub. Resolucija nalaga Pašiću, naj poda ostavko sedanje vlade in zahteva od krone mandat za sestavo parlamentarne vlade. Včeraj dopoldne sta Pašić in Jovanović dolgo časa razpravljala, kako naj oslabita federativni blok v Zagrebu. Demokrati bi bili po radikalskih zatrdilih pripravljeni stopiti v vlado, ako bi ta razpisala nove volitve in bi bile dane garancije, da izpadejo volitve v korist državni celoti in narodnemu edinstvu. Vendar pa demokratski politični krogi slej ko prej demantirajo vse vesti o stikih s kakršnokoli politično skupino.

Radić o svojem programu

ZAGREB, 4. Radić je podal «Jutarnjemu listu» novo izjavo o taktiki opozicije in o mejah njenega programa. Ako bi se strogo izvedla evropska parlamentarna praksa, je dejal med drugim, tedaj bi morala vlada, ki pri volitvah ni dosegla večine, takoj odstopiti. Logično bi bilo, da stopijo radikali, kot najjačja srbska stranka, v stik s predstavniki Hrvatov in Slovencev. Ako naslovijo radikali tak poziv na blok, ali ako se pokaže posredovanje v tem smislu, tedaj se vodstvo bloka ne bo obotavljalo prigovarjati. Glavna vsebina posvetovanj z dr. Korošcem je bila ta, ali nastopijo Slovenci kot narod. V bodočnosti je Jugoslavija mogoča. Toda danes ostajajo Srbi stvarno Srbi, dočim naj bodejo Hrvati in Slovenci Jugoslovani. Prvi pogoj je torej, da Srbi, ostajajoči Srbi, uvidijo, kako smejo Hrvati in Slovenci nastopati z narodnim obeležjem. Pri tem ne igrajo vlogo samo politična, marveč tudi ekonomska vprašanja, ki so n. pr. zelo važna za Bosno. Bogata pokrajina s siromašnim narodom — to je nevzdržen položaj.

Na vsa vprašanja (pa tudi pretnje) o federalističnem bloku odgovarja vodstvo HRSS: Dr. Korošec in Spaho so izvoljeni na temelju svojih volilnih proglasov, zato ni moglo biti govora o tem, da jim HRSS vsili svoja stališča. V sedanjem trenotku ne gre za republiko, federalizem ali avtonomizem, marveč za to, da se na mesto dosedanjih metod uvede režim pravičnosti in uvidevnosti. Ako zahtevajo Hrvatje notranjo suverenost in gospodarsko kontrolo, da se onemogoči gospodarstvo na dosedanji način, je to program, ki zanesljivo ne prehaja iz okvirja. Republikanizem pa v resnici ni nič druzega, kakor strogo izvedeni parlamentarizem, s katerim narod lahko vodi kontrolo o vseh činih vlade. Sam parlamentarni položaj pa je ta, da obstoja danes vlada s posebnimi mandati in opozicija, v kateri so tudi demokrati, ali vsaj demokrati, ki se zbirajo okoli Davidovića. Vodstvo bloka bo proučilo situacijo in delovalo na sporazum s tem, da v najkrajšem času odpošlje svojo delegacijo v Belgrad. Hrvati ne silijo nikogar, da osvaja njihova stališča, gredo pa z optimizmom nasproti bodočnosti. To leto naša politična velika noč nima velikega petka.

Nadaljevanje pogajanj v Opatiji odgodeno Quartieri svetuje k popuščanju

BELGRAD, 4. Zunanje ministrstvo je včeraj razpravljalo o nadaljevanju pogajanj v Opatiji, ki bi se morala pričeti 5. t. m. Po vsem izgleda, da bodo odgodena. Vlada pričakuje še poročilo poslanika v Rimu Antonijevića. V zunanjem ministrstvu prevladuje prepričanje, da pride do sporazumne rešitve težavnega problema in da ne bo treba apelirati na arbitražo.

Povodom vesti o odgoditvi opatijskih pogajanj poroča «Politika», da ima zanesljive informacije, da je pričakovati v italijanskem zadržanju važnega pokreta. Zatrjuje se, da je prišel na podlagi dosedanjega poteka konference sam predsednik konference senator Quartieri do prepričanja, da ni mogoče trajno vzdržati današnjega italijanskega stališča o kontroli Italije nad jugoslovenskim pomorskim prometom in podreditvi jugoslovenske pomorske trgovine italijanskim interesom. Zavest neodvisnosti je pri Jugoslovenih tako velika, da bo morala Italija svoje stališče revidirati, ako hoče doseči res trajne in iskrene prijateljske razmere z Jugoslavijo.

Zbližanje med Bolgari in Jugoslavijo

BELGRAD, 4. Jugoslovenski poslanik v Sofiji Rakić je prispel v Belgrad, da je podal ministrskemu predsedniku in zunanjemu ministru nekatera podrobna pojasnila glede odobritve v Nišu sklenjene pogodbe med Jugoslavijo in Bolgarsko. Snoči je poslanik odpotoval nazaj v Sofijo. Poslanik je izjavil, da prehajajo sosedni odnošaji med Jugoslavijo in Bolgarsko v vedno bolj prijateljsko razmerje. Dne 15. t. m. se bodo v Nišu započeta pogajanja nadaljevala v Sofiji. Konferenca v Sofiji ima rešiti važna gospodarska in finančna vprašanja, ki zadevajo obe državi, dalje ima ta konferenca rešiti tudi vse spore, ki izhajajo iz neuillske mirovne pogodbe.

Čehoslovaška

Dr. Beneš o položaju

PRAGA, 3. Zunanji minister dr. Beneš je podal uredniku «Českega Slova» v obliki interwieva daljše zunanjepolitično situacijsko poročilo. Glede Poljske se je zunanji minister izrazil, da imata obe deželi toliko skupnih interesov, ki lahko tvorijo temelj za skupni nastop in temelj za razumno realno politiko. Kar se tiče Rusije, kaže razvoj komunističnega gospodarstva k državnemu socializmu in od tu do privatnih podjetij etape važnega gospodarskega boja v notranjosti Rusije, kar ne ostane brez političnega vpliva. Glede ruhrskega problema pa je pomembno naglašal: «Ne dvomim o tem, da bo konflikt potom pogajanj končan».

Rusija

Angleški zastopnik v Moskvi zavrnil ruski odgovor na posredovanje angleške vlade za rešitev obsojenih duhovnikov

LONDON, 4. Zastopnik angleške vlade v Moskvi je zavrnil odgovor, ki ga je ruska vlada dala na protest proti obsodbi katoliških duhovnikov. Angleški zastopnik je priložil pismo, kjer izjavlja, da ne more izročiti svoji vladi tega odgovora, ki dvomi nad iskrenostjo prizadevanja angleške vlade.

Mons. Butkijewitz ustreljen — Odgovor sovjetske vlade Poljski

VARŠAVA, 4. Iz Moskve prihaja vest o usmrtitvi na smrt obsojenega mons. Butkijewicza. Mons. Butkijewicz je bil ustreljen dan pred veliko nočjo. Vest o smrti tega katoliškega duhovnika je naredila mučen vtisek v poljski javnosti in je povzročila povsod najhujše ogorčenje.

Medtem je sporočil ruski poslanik v Varšavi odgovor sovjetske vlade na protest poljskega ministrskega predsednika proti obsodbi katoliških duhovnikov. Ruska nota ugotavlja, da obstoja protislovje med miroljubnimi izjavami poljske vlade in posredovanjem Sikorskega v vprašanju obsojenih katoliških duhovnikov. Poizkus vmešavanja v notranjo jurisdikcijo Rusije, pospremljen z grožnjami proti sovjetski vladi — pravi nota — je dokaz o poljskih ofenzivnih namenih proti ruskemu narodu. Rusija zavrača odločno nezaslišano zahtevo Poljske, ki hoče prevzeti vlogo zaščitnice ruskih državljanov, čeravno poljskega rodu. Nota spominja nato deset miljonov Ukrajincev in Belorusov, ki žive na Poljskem in nimajo niti najbolj elementarnih pravic, ki se morajo dovoliti narodnim manjšinam. Ruska nota poudarja nadalje, da zastopniki sovjetske vlade niso nikoli izjavili, da ima proces le formalen značaj. Končno opozarja ruska nota na odgovornost, ki jo prevzemlje Poljska vsled svojega postopanja, ki nima primera v mednarodnih odnošajih.

Sovjetska vlada zanika vest o izvršitvi smrtne obsodbe na mons. Butkiewiczu

LONDON, 4. «Times» poročajo iz Rige, da je sovjetska vlada zanikala vest o usmrtitvi mons. Butkiewicza. Izvršitev smrtne obsodbe je bila odgodena.

Poljska

Poslednje prizadevanje poljske vlade za rešitev mons. Butkiewicza — Ponudba izročitve boljševiških ujetnikov zavrnjena

VARŠAVA, 4. Poljski odpravnik poslov v Moskvi je po potrditvi smrtne obsodbe mons. Butkiewicza ponovno posredoval na zunanjem komisariatu. V zadnjem momentu je še na svojo pest ponudil v zameno za Butkiewicza izročitev na Poljskem ujetih boljševikov. Ruska vlada je to ponudbo odločno zavrnila.

Francija

Francija ne misli na aneksijo ruhrske kotline

MARSEILLE, 4. Vojni minister Maginot je na kongresu vojnih pohabljencev opravičeval zasedbo ruhrske kotline rekoč, da je sistematično protivljenje Nemcev proti plačanju odškodnin prisililo Francoze, da so si vzeli primerne zaloge. Sicer pa — je izjavil Maginot — sme Nemčija na to računati, da bodo njena ozemlja postopoma izpraznjena v razmerju njenih plačil, kakor je lahko tudi gotova, da ne misli niti od daleč Francija na kako aneksijo nemških pokrajin. Francija hoče le mir, ki naj zagotovi isplačanje odškodnin.

Zaplenitev 7½ miljonov mark

PARIZ, 4. V Koblenzu so francoska oblastva zaplenila 7½ miljonov mark, ki so bili določeni stavkujočim delavcem. V okolici Kaiserlauterna so bile prerezane telefonske žice, vsled česar je vsak promet ponoči na cestah, ki peljejo v Kaiserlautern, prepovedan za šest dni.

Španska

Demisija španske vlade

MADRID, 4. Vlada je sklenila demisijo. Ministrski predsednik je izročil kralju to zadevni sklep celokupne vlade.

Nemčija

Smisel stavke Kruppovih delavcev

BERLIN, 4. Svet delavcev je izjavil, da ima 24-urna stavka delavcev Kruppovih tovarn namen izraziti vsemu svetu zgražanje delavcev nad postopanjem Francije na zasedenem ozemlju in njihovo popolno solidarnost z aretiranimi ravnatelji teh tovarn.

Protesti učiteljev proti zasedbi poruhrskih šol

BERLIN, 4. Socialistični učitelji v ruhrski kotlini so izrazili svoje ogorčenje radi zasedbe šol po francosko-belgijski upravi. Listi poročajo, da je bilo sredi marca popolnoma zasedenih 134 ljudskih šol, ena srednja in 12 višjih šol. Razen tega je bilo 11 višjih šol deloma zasedenih. Radi tega je 10 tisoč učencev brez pouka.

Nov način sabotaže nemških nacionalistov — Vlaki brez strojevodij

PARIZ, 4. Poročajo iz Crefelvana, da so nemški nacionalisti pričeli z novim načinom rušiti železnice na zasedenem ozemlju. Tako so spustili iz Friedrichsfelda, ki leži izven zasedene cone, enega za drugim 9 praznih vlakov in 2 stroja brez strojevodij proti Weselu. Osmi vlak je vozil z vso paro ter treščil z vso silo v sedmega na mostu čez reko Lippe. Učinek je bil grozen, 70 vagonov je bilo popolnoma razdejanih. Tri osumljenci tega čina so bili aretirani.

Turčija

Morilec Alija Kukri bega ustreljen

CARIGRAD, 4. Topol Osman aga, ki je bil osumljen umora na poslancu Aliju Kukri begu, se je skril v neki hiši, kjer ga je pa kmalu iztaknil oddelek orožnikov. Vnel se je med prebivalci skrivališča in orožniki hud boj, kjer je bil med drugimi ubit tudi Topol Osman aga. Umor Alija bega so baje povzročila osebna nasprotstva med Alijem in Osmanom.

Prepoved uživanja alkoholnih pijač v Carigradu

CARIGRAD, 4. Adnan beg je sporočil visokim zavezniškim komisarjem sklep turške vlade, da bo jutri uveden v Carigradu zakon proti uživanju alkoholnih pijač. Vojaški guverner v Carigradu bo izdal sporazumno s poveljnikom zavezniških čet, generalom Mombellijem, odredbo o konsumu alkoholnih pijač za te čete. Visoki komisarji bodo baje vložili protest.

Otvoritev lausannske konference sredi aprila — Izmet paša načelnik turške delegacije

CARIGRAD, 4. Listi poročajo iz Angore, da je zavezniška nota napravila na uradne kroge najboljši vtis. Na splošno se smatra, da bo konferenca v Lausanni lahko otvorjena že okoli 15. t. m. Turški delegaciji bo zopet predsedoval Izmet paša.

Romunska

Ogrski katoličani za obrambo katoliških manjšin

BUDAPEST, 4. Ogrski katoličani so imeli tu velik shod v znak protesta proti zatiranju katoliških manjšin v nekaterih državah-naslednicah bivše Avstro-Ogrske.

Avstrija

Število odpuščenih državnih uradnikov v Avstriji

DUNAJ, 4. Od oktobra l. l. do danes je bilo odpuščenih 32.311 državnih uradnikov.

Rosenberg je umrl

DUNAJ, 4. Finančni minister Rosenberg se je sinoči ustrelil. Samomorilec je bil med prvimi finančniki in načrt za gospodarsko obnovo Avstrije je bil izključno njegovo delo. Danes je imel odpotovati v Pariz na pogajanja za najetje avstrijskega posojila. Njegov sin se je tudi umoril pred dvemi leti v Parizu.

Bivši nemški cesar se ni ločil od svoje žene

AMSTERDAM, 4. Iz Doorna poročajo, da so vesti o ločitvi zakona bivšega nemškega cesarja brez vsake podlage. Pričakuje se, da se bo princezinja Hermina povrnila s svojimi otroci takoj po binkoštih.

Rusko vprašanje in mir

Znani raziskovalec in človekoljub Fridtjof Nansen je začel objavljati v dunajskem dnevniku «Neue Freie Presse» vrsto člankov, v katerih namerava temeljito obrazložiti evropski javnosti vprašanje odnošajev med sovjetsko Rusijo in ostalo Evropo. Fridtjof Nansen, ki je bil lansko in predlansko leto na čelu glavne misije za pomoč ruskim gladujočim pokrajinam ob Volgi ter je kot tak preživel mesece in mesece v novi Rusiji, je gotovo eden najkompetentnejših poznavalcev razmer v sovjetski Rusiji, ker jih je imel priliko proučiti na licu mesta. Vsled tega ni Nansen samo najbolj poklican, temveč zdi se da čuti kot vnet človekoljub, da je naravnost njegova dolžnost, da izpregovori evropski javnosti resno in strokovnjaško besedo o zamotanem in kočljivem vprašanju.

Nansen se strinja z vsemi nepristranskimi presojevalci evropskih razmer, ki so nastale po vojni, da je Evropa hudo bolna. Nikdar nismo bili bolj oddaljeni od ideala, ki ga morajo imeti pred očmi vsi narodi, kot smo danes. Posamezna ljudstva se zanašajo sama nase, kar ustvarja ozračje nezaupanja in osamljenosti. Vlade posameznih držav niso storile nikakih resnih korakov za zboljšanje teh razmer. Kdor bi imel drugačen vtis, bi sploh moral obupati nad bodočnostjo Evrope. Politično življenje v Evropi, kakor se je razvilo po sklenitvi premirja, nudi zares prežalostno sliko negotovosti, neodločnost, neznanja in predvsem — blufa. Evropa ne more upati, da ozdravi, dokler se iz sedanjega navadnega kupa zmetanih udov ne izpremeni v pravi gospodarski organizem.

Edina politika, ki more rešiti Evropo, bi bila torej tista, ki bi promatrala vsa vprašanja z mednarodno-gospodarstvenega vidika in ki bi iskala najboljšo pot za obnovitev mirnega dela, t. j. za povzdigo evropske proizvodnje in za promet njenih proizvodov. V sedanjem hipu pa živijo evropska ljudstva v stanju gospodarstvene anarhije. Anglija ječi pod groznim pritiskom brezposelnosti, medtem ko trpi Francija vsled pomankanja delavskih rok. Nemška marka se je zgrudila do nedoglednih nižin in se je potem pod vplivom finančne poteze, ki jo je napravila nemška državna banka, zopet dvignila. V vsem tem pa ni trohice pameti in vsega tega bi se bilo treba izogibati. Jasno pa je, da ne morejo nastati normalne razmere, dokler ne stopijo narodi po zgledu ladij na širokem morju v stalne medsebojne stike.

S tega stališča — pravi Nansen — bom poizkusil analizirati rusko vprašanje. Evropska Rusija je skoraj tako velika kakor polovica Evrope. Njeno prebivalstvo z nad 100 miljoni duš predstavlja brez dvoma najmočnejše celinsko ljudstvo. Rusija je bila prej največja žitnica Evrope in je pridelovala najvažnejše življenjske potrebščine. Tudi kot tržišče je imela Rusija velik pomen za evropsko industrijo. Kdor more le kolikortoliko misliti preko mej sedanjosti, ne bo mogel verjeti, da bi bilo mogoče odrezati Rusijo od Evrope in jo prepustiti samo sebi, ne da bi to imelo dalekosežne posledice za napredek in bodočnost vsega človečanstva. Naj osvetlimo to s par številkami. Ako vzamemo samo štiri najvažnejše vrste žita: pšenico, rž, ječmen in oves, vidimo, da je zavzemala površina obdelane zemlje v Rusiji pred vojno v letih 1909. in 1913. — 81.7 miljonov hektarjev ali več kot eno tretjino (34%) vsega polja na svetu, ki je zavzemalo okoli 240 milionov hektarjev. Vsakoletni pridelek omenjenih četvero žit je znašal v letih 1909. do 1913. — 65 miljonov ton ali več kot eno četrtino (27%) enoletnega pridelka vsega sveta, ki znaša okoli 242 ton. Ako prištejemo še azijsko rusko ozemlje, je dosegala ruska proizvodnja žita 72 miljonov ton. Radi primere naj navedem, da je znašala letna proizvodja žita v Kanadi, Zedinjenih državah in Argentiniji skupaj 67 miljonov ton. Vsakoletni izvoz žita iz Rusije je znašal 8.7 miljonov ton, t. j. kolikor znaša izvoz iz Kanade, Zedinjenih držav in iz Argentinije, od koder se sedaj zalaga Evropa.

Večkrat se je slišalo, da je Rusija izvažala več žita, nego je mogla, ker da so si kmetje puščali premajhne zaloge, da bi mogli kriti v dovoljni meri potrebe lastne dežele. V bodoče se torej ne more pričakovati tako velikega izvoza. Toda na drugi strani se pa ne sme pozabiti, da je znašal v Rusiji pridelek od vsakega hektarja le 700 kilogramov nasproti 1050 kg v Kanadi. Ako bi se nekoliko zboljšalo, bi se morala proizvodnja in izvoz povzdigniti v že znatni meri.

Toda kaj naj pa rečemo o današnji Rusiji? Ali je bistven činitelj za naše gospodarstveno življenje in ali da lahko postane tak činitelj? Ali je Rusija sposobna sodelovati pri vzpostavi gospodarstvene ravnoteže v Evropi in ali more pomagati s tem, da si odslužuje današnje rusko življenje. V tem prvem članku se bom omejil le na to, da osvetlim dejstvo, da se zdi da so v Rusiji sami dani vsi predpogoji, ki ji dovoljujejo se postaviti na neobhodno in edino pravilno gospodarstveno in nepolitično stališče.

Med boljševiško revolucijo in med blokado se je Rusija prepričala, da ni mogoče živeti, ne da bi se kupovalo pri drugih državah. Obenem se je tudi prepričala, da je treba prodajati, ako se hoče kupovati. Vsled tega je postala vzpostavitev vzajemnih gospodarstvenih odnošajev z drugimi državami vodilni cilj ruske politike. Priznati pa je treba, da je Rusija plačala to izkustvo dražje nego katerakoli druga država, ker je morala preboleti popolno uničenje svoje industrije in trgovine, preden je to uvidela. Ta popolna propast gospodarstvenega življenja pa je povzročila popolno prebujenje, ki ga sedaj opažamo,, in prepričanje, da se morajo politične metode žrtvovati v prilog gospodarstvenim.

Pri pogovorih, ki sem jih imel zadnje mesece svojega prebivanja v Moskvi z več vodilnimi možni ruske vlade sem opazil, da jih najbolj zanimajo vprašanja ruske obnovitve in vzpostavitve norm. gospodar. odnošajev z inozemstvom. Ljudski komisar za državno brambo me je zagotavljal, da ima ruska vlada odkritosrčno željo ohraniti mir in pospeševati vsako metodično delo. Rekel je: «Rusija potrebuje mir. Ima doma preveč opraviti pri vzpostavljanju svojih financ, da bi mogla misliti na vojno. Za to težavno delo potrebujemo sodelovanje vsega prebivalstva. Rusija ničesar tako toplo ne želi, kot da bi mogla skrčiti svojo armado na 200.000 mož, seveda pod pogojem, da skrčijo tudi druge države svoje armade v odgovarjajočem številu. Ta predlog pa ne samo da ni bil sprejet, temveč so ustvarili dogodki v ruhrski kotlini novega činitelja, ker je postal poljski in rumunski vpad v Rusijo mogoč, ako bi se ti dve državi čutili varne pred napadi za hrbtom. Kljub tej nevarnosti se ni Rusija obotavljala niti za hip, temveč je izvedla sklenjeno mobilizacijo, ki je skrčila armado od 800.000 na 600.000 mož. Današnja ruska armada ne tvori niti polovice armade, ki smo jo imeli ob času carizma. Ali ni to jasen dokaz o želji Rusije po miru? En del ruskega programa je poleg tega obrazovanje milicije, kakor jo ima Švica. Do sedaj pa nam svetovni položaj ni dovoljeval, da bi izvedli ta program.

Na popolno razorožitev se ne more misliti, dokler se Evropa ne združi v zvezo narodov, ki bi bila spričo gospodarstvene premoči Amerike edino jamstvo za varnost. Ko bo mogoče izvesti splošno razorožitev, bo Rusija predlagala mednarodno konferenco. Rdeča armada je bila, ko smo se morali boriti na vseh frontah in ko je štela več miljonov mož, v najresnejših hipih 5½ miljonov mož, ogromno breme za deželo. Danes držimo pod orožjem najmanjše število mož, ki je potrebno za varovanje naše neodvisnosti. Ker je bila armada zelo skrčena, ji ni mogoče sodelovati pri gospodarstveni obnovi, kakor je delala prej, ko je bila še močna. Kljub temu so odredila povelstva, da se ima kmetom pomagati s konji in ljudmi, kjer manjkajo potrebne delavske moči. V mnogo slučajih so posamezni polki obdelovali tudi svoja lastna polja, prispevajoč na ta način k splošni gospodarstveni obnovitvi. Naši napori gredo za tem, da zopet vzpostavimo poljedelstvo, industrijo in trgovino Rusije, ker smo prepričani o potrebi medsebojne gospodarstvene obnovitve vseh držav. K nesreči pa se zdi, da kaže Evropa le malo miroljubnih namenov».

Ob zaključku svojega prvega članka naglaša Nansen, da je navedel doslovno besede komisarja Trockega za to, da se bo videlo, da pripisujejo tudi ruski vojaški krogi največ važnosti delu za gospodarstveno obnovitev. In to stališče — zaključuje — zastopajo seveda še bolj tisti krogi, ki nosijo neposredno odgovornost za gospodarstveno obnovo dežele.

DNEVNE VESTI

Priprave za poroko princezinje Jolande. V kraljevskem dvoru v Rimu se vršijo velike priprave za poroko princezinje Jolande z grofom Calvi di Bergolo. Obsežne dvorane, ki gledajo na trg, se bogato opremljajo za sprejem številnih povabljencev, ki se udeležijo poročnih svečanosti. Poroka se bo vršila v pondeljek 9. t. m. V soboto in nedeljo priredi dvor dva svečanostna sprejema, enega za diplomatski zbor, drugega za oblastva in najvidnejše politične osebe, ki se nahajajo v Rimu. Povabljeni bodo tudi vsi tisti, ki jih je kralj sprejel v avdijenci po premirju. Njih število je precej veliko.

Poročnih svečanosti, ki se bodo vršile v pondeljek dopoldne, se udeležijo razen kraljeve dvojice princi savojske hiše, člani družine Calvi di Bergolo, imetniki Anunciativne ovratnice, visoki dvorni in državni dostojanstveniki — civilni in vojaški —, člani vlade, predsednik in uradno osobje predsedstva poslanske zbornice in senata, oblastva glavnega mesta in posadke in dostojanstveniki kr. hiše. Med člani drugih vladarskih hiš bo povabljen le danski princ, bratranec princa Haaga, ki pa ne bo prisoten, ker se nahaja na potovanju v Afriki. Svečanost bo imela očitno vojaški značaj in vsled tega bodo morali priti v uniformi vsi tisti, ki imajo ali so imeli kak vojaški čin. Pri civilni poroki bosta za pričo vojni minister Diaz in mornariški minister Thaon de Revel. Ministrskih paradnih oblek bo videti le malo, ker pride večina članov vlade v uniformi fašistovske narodne milice. Na vabilih, ki so bila poslana ženam visokih dostojanstvenikov, je označena toaleta z besedami: «svečanostna obleka z belim pajčolanom». Pri gospeh se bo ta toaleta strogo zahtevala predvsem za prisostvovanje cerkveni poroki, ki se bo vršila takoj po civilni v pavlinski kapeli, katera je že popolnoma popravljena. Kraljevska nevesta princezinja Jolanda bo oblečena v belo, glavo bo imela ovito z blestečimi pajčolani in ovenčano s tradicionalnim pomarančevim cvetjem. Ženin bo oblečen v uniformo konjiškega stotnika. Poleg kralja, kraljice, kraljice matere, princezinje Mafalde, Ivane in Marije bodo prisostvovali vsi princi savojske hiše, ki se nahajajo v Italiji. Princezinja Leticija, vojvoda in vojvodinja Aostska, grof Turinski, vojvoda Apulijski, vojvoda in vojvodinja Genovska z vsemi otroci vštevši Bono in Konrada Bavarskega. Ne bosta prisotna vojvoda Abruški, ki je v Benadirju, in vojvoda Spoletski, ki je na potu na Kitajsko. Iz družine grofov Calvi di Bergolo pride tem povodom v Rim 13 njenih članov: ženinovi stariši grof in grofica, njegova dva brata, njegova sestra princezinja Haag, svakinja, teta markiza Della Valle Cavalchini in razni drugi sorodniki. Družina grofov Calvi di Bergolo pride v Rim tekom današnjega dneva in bo nastanjena v palači v ulici Dataria. Princi savojske hiše, ki pridejo v Rim deloma danes deloma jutri, bodo nastanjeni nekateri v palači Margerita, drugi v Kvirinalu.

Po poroki, ki se bo vršila na svečan način, dasi med stenami kr. palače, bo prirejena v Kvirinalu pojedina, katere se udeležijo poleg kr. dvojice vsi princi, grofi di Bergolo, dostojanstveniki in najvišji oblastniki. S to pojedino bo končan uradni del svečanosti, nakar odpotujeta novoporočenca na ženitovanjsko potovanje. Kje prebijeta medene tedne, ni še znano, vendar se sodi, da je bila v ta namen določena neka krasna vila v Pinerolu, ki je last gospe Gonnella-Beltrann in ki je bila te dni najeta.

V dvor prihajajo nevesti vsak dan razni darovi, med katerimi so nekateri zelo dragoceni.

Izganjanje našega jezika iz cerkve. Prejeli smo pismo od župljana cerkve sv. Antona Novega, kateri nas prosi «v imenu vseh slovenskih župljanov» omenjene cerkve za priobčitev. Ne moremo ustreči njegovi želji, ker je pismo, pisano z veliko ogorčenostjo, sestavljeno v preostrih izrazih. Moramo pa ga omeniti, ker nam kaže in bo tudi pokazalo tistim, ki s preganjanjem našega jezika iščejo v prvi vrsti politične uspehe bolj dekorativne narave, kako hitro se udejstvuje naravni zakon, da pritisk izziva odpor. Premisa nasprotnikov našega jezika v cerkvi, češ da je slovenska služba božja le demonstracija političnega značaja in da vsled tega zahteva brezobzirno pobijanje se strani politične stranke, je popolnoma napačna. Versko čustvo je pač prirojeno človeku in ni ga mogoče iztrebiti, kakor je zaman vsak pritisk, da bi se odpravilo udejstvovanje in izražanje tega čuta. S tega stališča vzeto je razumljivo ostro pismo našega dopisnika. Iz njega pa obenem razvidimo, če slovenska služba božja prej ni bila politična stvar, da je sedaj pod pritiskom postala to ter privedla vernike do razmišljanj politične narave in do temu odgovarjajočih izvajanj. Naš dopisnik nam piše dobesedno: «Sklenili smo pred Najsvetejšim, da ostanemo zvesti svojemu narodu» in nadalje: «Marsikdo od nas je začel sedaj postajati bolj zaveden». Mislimo, da so te besede tako jasne, da mora njihovo dalekosežnost vsakdo razumeti, ki ni zaslepljen. Pričakujemo razumevanje vsaj od oblastev, cerkvenih in posvetnih, da položaj, ki je nastal vsled dogodkov v zadnjih mesecih, urede in enkrat odpravijo nesrečno naziranje, da je oltar in prižnica pri nas v prvi vrsti oziroma izključno tribuna za politično agitacijo.

Odnošaji med fašisti in popolari. Čim bolj se bliža dan, ko se sestane letošnji občni zbor italijanske popolarske stranke, tem bolj pereče postaja vprašanje odnošajev med fašizmom in italijansko ljudsko stranko. Vprašanje, pred katero je postavljena italijanska ljudska stranka, obstoji v tem, ali naj se pridruži fašizmu v obliki tesnega sodelovanja ali naj mu to sodelovanje odreče in mu prepusti samemu vso odgovornost za sedanji režim v Italiji. To vprašanje bo ena najvažnejših točk na dnevnem redu turinskega občnega zbora omenjene stranke. Vsled istega vprašanja je zavladala v stranki velika napetost med njenim desnim krilom, ki je za sodelovanje s fašisti, in levico, ki je za to, da naj napove stranka fašizmu odkrit boj, kateri bi se imel začeti s tem, da vodstvo umakne iz sedanje vlade vse popolarske ministre in podministre. Da je napetost med obema strujama popolarske stranke precejšnja, se da soditi po raznih znamenjih, ki se pojavljajo od časa do časa v življenju te stranke. Tako se je pred kratkim govorilo, da misli strankino vodstvo ustanoviti svoj posebni dnevnik «Il Popolo», ki naj bi bil uradno glasilo popolarske stranke. Novi dnevnik da je zamislil sam Don Sturzo. Takoj, ko je prodrl ta njegov namen v javnost, so zagnali sedanji popolarski dnevniki (Corriere d'Italia, Avveniere d'Italia i. dr.) silen krik proti nameravani ustanovitvi novega dnevnika. Tedaj so se začele širiti tudi vesti, da pride na letošnjem občnem zboru popolarske stranke gotovo do popolnega razkola med desnico in levico. Od tedaj se je nevihta nekoliko polegla, vendar pa je kriza ostala nerešena in naloga, da se najde izhod iz nje, je prepuščena, kakor rečeno, občnemu zboru, ki se sestane v kratkem v Turinu.

Kljub vsemu temu pa se lahko reče, da je ta stranka edina še ohranila po fašistovski revoluciji svojo strankarsko samostojnost, medtem ko so jo vse druge v večji ali manjši meri izgubile. Vsled tega smatrajo fašisti popolare za svoje, ako ne edine, pa vendar za najnevarnejše nasprotnike, s katerimi se bodo imeli meriti pri prihodnjih državnih volitvah. To nam jasno kaže tudi sedanja polemika med fašistovskima prvakoma Bianchijem in Farinacijem v zadevi preuredbe volilnega reda. Farinacci je nastopil proti Bianchijevemu načrtu ter zahteva enoimensko volilno okrožje, in to vsled tega, ker je to po njegovem mnenju edini način, da se prepreči pri bodočih volitvah večji uspeh popolarov in s tem omogoči, da bo izvoljena velika fašistovska večina. Bianchijev načrt za preuredbo volilnega reda da je slab že vsled tega, ker so popolari z njim zadovoljni. Po vsem tem se vidi, da se bo vršila pri prihodnjih volitvah glavna bitka med fašisti in popolari. Na podlagi izidov upravnih volitev, ki so se vršile do sedaj, bi se dalo soditi, da je zmaga fašizma zagotovljena in da so izgledi popolarov na uspeh vsaj za prihodnjo zakonodajno dobo precej slabi.

Zgrešena taktika! Po velikonočnih praznikih se je zopet začelo govoriti o italijansko-jugoslovenski konferenci v Opatiji. Znano je, kakšno stališče je vedno zavzemal italijanski tisk, ko je šlo za rešitev jadranskih vprašanj. Ni delal razlike med Srbi, Hrvati in Slovenci in če jo je delal, se je to godilo le, da more čim bolj zasramovati Srbe, katere je stalno nazival «svinjske pastirje». Saj se še vsi dobro spominjamo, da se je to ljubko ime udomačilo ravno pri tistih krogih, ki sedaj odločajo o usodi Italije. In rabilo se je z največjo vnemo vedno, ko je šlo ravno za — reško vprašanje. tistim, katere je zasmehoval. Evo, kaj piše rim. znamenje, se ves italijanski tisk prilizuje ravno tistim, katere je doslej. Evo, kaj piše rimska «Epocha», katero posnemajo tudi nekateri tukajšnji listi: «Kedaj se bodo zopet začela pogajanja?» vpraša list in odgovarja: «Rajši nego nov datum za nadaljevanje pogajanj, bi morali določiti novo razpoloženje, in sicer ne z naše, temveč z jugoslovenske strani, ker zagrizena nepopustljivost dr. Rybaža bi ne dovolila nikoli in nikjer sklenitve izdatnega sporazuma.» List pravi, da bi bila Italija lahko izkoristila svojo zmago, ni pa storila tega, pač pa je potlačila globoko bolest zaradi nezasluženih krivičnih popuščanj, na katere je bila prisiljena, pač pa je pokazala, posebno po Mussolinijevem prihodu na vlado, čudovito lojalnost in iskreno željo po sodelovanju in miru z Jugoslavijo. «In sedaj — vzklika list — se nahajamo v tem smešnem položaju, da bi mi, zmagovalci v veliki vojni in uničevalci sovražnika, lahko našli pot za iskren in gotov sporazum z onim delom troedine kraljevine, ki ima, kakor mi, pravico, se imenovati zmagovalca, to je s Srbijo. Toda v Opatiji ima v jugoslovenski delegaciji glavno vlogo dr. Rybař, ki je skozi dolga leta ostril svoj ne mali um in si ustvaril svojo politično barvo v vztrajnem in zaprtem odporu proti vsemu, kar je italijanska volja in pravica. G. Rybař mora imeti še vedno dušo onega Slovenca, ki ga je postavila med prve, najbolj pogumne in najboli oboroženе nasprotnike v političnih bojih v Trstu, kjer je poleg grobo očitne pohlepnosti Wilfanovcev dolgo zastopal tankočutno skoraj smehljajočo in prisrčno previdnost, ki

---

PODLISTEK

WILKIE COLLINS:

Gospa v belem

45

IZPOVEDBE GOSPICE HALCOMBE

Grof in njegova žena sta v tem trenutku vstopila. Ona je imela v rokah moževo tobačnico in cel kup papirja za izdelovanje cigaret.

Grof, ki je bil oblečen kakor po navadi in s slamnikom na glavi, je nosil kletko s svojimi mišmi. Smehljal se je njim in nam s tako ljubeznivostjo, ki se ji ni mogoče zoperstavljati.

V drevoredu se je gospod Persival ločil od nas. Ob takih priložnostih se navadno gospod Persival vedno loči od družbe, in med tem ko je sam, si vreže nove palice za enkrat, tako da si prihodnjič vreže nove.

Pri oni mali in stari bišici za čolne se nam je zopet pridružil. Tukaj se je razpletel razgovor, ki mi je marsikaj razjasnil, da sem začela dvomiti o vplivu grofa Fosca na moje misli in čustva, in sklenila sem se boriti s vso odločnostjo proti temu vplivu. Hišica je bila dovolj velika, da smo lahko bili vsi notri. Gospod Persival pa je ostal zunaj in z žepnim nožem rezal dalje svojo palico. Ženske smo imele dovolj prostora na veliki klopi. Lavra je vzela svoje delo, grofica pa je začela zvijati svoje cigarete, jaz pa, kakor po navadi, nisem imela nobenega dela. Grof se je igral s svojimi miškami in se je pogovarjal s Persivalom, ki je stal pred vratmi.

To imenujejo nekateri ljudje slikovito, je rekel Persival s svojo na pol dovršeno palico na pokrajino okoli nas, jaz pa pravim, da je to slab okrasek posestva enega plemiča.

Moj upravitelj pravi (v svojem neumnem praznovanju), da je prepričan, da leži na tem jezeru, kakor na mrtvem morju, prokletstvo. Kaj misliš ti Fosco? Ali ne izgleda to mesto, kakor nalašč pripravljeno za umor?

Moj dobri Persival! je rekel grof. Kam pa misli tvoj zdravi, angleški razum? Voda je vendar prenizka, da bi se moglo skriti mrliča in povsod je pesek na katerem bi se poznali sledovi morilčevih nog.

Po mojem mnenju je ta kraj najmanj primeren za kak umor.

Neumno! je rekel gospod Persival in besno udaril s svojo palico po tleh. Ti prav dobro veš, kaj mislim. Temna pokrajina — samoten položaj. Ako se tebi zdi vredno me razumeti, tedaj me gotovo razumeš, če me pa nočeš razumeti, pa ti gotovo ne bom razlagal, kaj mislim.

Zakaj ne, je rekel grof, če se pa da povedati v par besedah? Če bi hotel kakšen norec napraviti umor, tedaj bi si najbrž izbral ta kraj kot najbolj primeren za ubojstvo. Ali je to, kar si ti hotel prej reči? Če si tako mislil, je to tvoja razlaga in sprejmi jo, moj dobri Persival, s Foscovim blagoslovom.

Lavra je gledala grofa s takim izrazom, ki je očitno in jasno povedal, kako malo ji ugajajo njegove besede. Grof pa ni opazil tega, ker se je ves čas z zanimanjem bavil s svojimi miškami.

Zelo me žalosti, da moram slišati, kako se more spravljati pogled na to pokrajino v zvezo s tako strašno idejo o umoru, je rekla Lavra. Zdi se mi, da ni grof Fosco posebno izbirčen v izrazih, kadar hoče klasificirati morilce. Če morilce imenujemo norce, tedaj zagrešimo popustljivost, do katere niso oni upravičeni. Še bolj nezmiselno pa je, če jih imenujemo pametne ljudi. Vedno sem slišala, da so resnično pametni ljudje tudi resnično dobri ljudje, ki imajo globok stud nad vsakim zločinom.

Spoštovana gospa, je rekel grof, to so zelo lepa čustva in večkrat sem jih videl napisane v knjigah, kakor lepe nauke. — Vzel je miško in jo položil na svoje dlani; potem pa je napravil svoji miški majhen govor. — Moj ljubi, gladki falotek, je rekel, to je morala zate. Želo pametna miška je tudi zelo dobra miška. Bodi tako dobra in povej to svojim tovarišicam in ne glodaj več celo življenje železnih žic svoje kletke.

Zelo lahko je obrniti vse v šalo, je rekla Lavra odločno; vendar sem prepričana, da ne boste tako zlahka dobili primer iz življenja o zelo pametnem človeku, ki bi bil obenem tudi velik zločinec.

Grof je zmignil z rameni in se je Lauri najprijaznejše nasmehljal.

Želo resnično! je rekel. Zločin, ki se ga odkrije je zločin norca in zločin, ki ostane vedno zakrit je zločin pametnega človeka. Ako bi vam mogel povedati kak primer, bi to ne bil primer pametnega človeka. Ljuba Lady Glyde, vaš zdrav angleški razum me je sedaj pobil. Dobili ste partijo in jaz sem šah mat; ali ne gospica Halcombe?

(Dalje).

DAMIR FEIGEL.

Preki sod

(Še nekaj spominov na fronto.)

Šel sem skoz ljudski vrt po časopise na pošto.

Navadno je bil ljudski vrt ob tem dnevnem času kraj otroškim igram, smehu in zabavi. Gospodične so kvačkale, vezle in čakale, da pride slučajno mimo njihova simpatija s prvim mahom pod nosom. Upokojenci so prebirali dnevnike, reševali in presojevali nato mestno in svetovno politiko.

Vojna je kakor ploha pregnala vse ljudi iz vrta. Bil je prazen.

Toda stoj! Na klopi pod košatim kostanjem je sedel Gorjan. Dolgo časa ga že nisem videl. Stanoval je namreč na južni strani mesta in imel gotovo tam drugo družbo. Nervozno je zbijal s palico kamenčke na poti, da so frčali v velikem loku na vse strani. Ko mu je zmanjkalo kamenčkov v dosežni bližini, je začel risati po pesku.

Opazoval sem ga precej časa. Ljut vihar mu je moral besneti v srcu. V takih trenutkih je najbolje pustiti človeka samega, da se umiri. Sicer lahko riskiram, da me zamenja s kamenčki in peskom. Obotavljal sem se. Slednjič sta zmagali v meni radovednost in sočutje in stopil sem k njemu.

«Dober dan bi ti jaz voščil, pa se bojim, da razvnamem s takim pozdravom tvojo nevoljo!»

«Nevoljo praviš! Nevoljo?! Ko bi pa najrajši pretepel ves svet!»

«Napovej vojno, kakor so jo napovedali drugi! Sicer pa sočustvujem s tabo in če ti morem pomagati, računaj name! Gotovo je vojna vzrok tvojemu razburjenju!»

«Odkritosrčno sočutje rodi zaupanje. Razodeti ti hočem svoje boli! Z vojno mi pa le nehaj! Včeraj in danes me je vojna tolikokrat opozorila na svojo eksistenco in ne morda s prstom, marveč s sunkom pod rebra, s palico črez pleča in s kolom po glavi, da sem je že sit do grla. Poslušaj torej in sodi!»

Gorjan je zapazil medtem pred sabo še en kamenček in ga jezno zbil s palico daleč od sebe. Naslonil sem se na klop in poslušal.

«Davi grem v trafiko, kupim pet športov, prižgem si enega in položim desetkronski bankovec na mizo. Trafikantinja ni imela drobiža, jaz pa tudi ne. «Že plačate, saj Vam zaupam!» Ker se pa taki dolgovi radi pozabijo in ker nisem hotel igrati napram zaupni ženici grde vloge, mi je bila edina misel, zdrobiti bankovec čimprej. Stopim v prvo trgovino, kupim nekaj sira in ga pričnem jesti, hoteč prisiliti tako trgovca, da mi izmenja papir. Prepričan sem bil, da tiče trgovci drobiž. «Že plačate, saj Vam zaupam; z drobižem je težka, ne vem, kam je izginil!» In v podkrepitev te svoje izjave je odprl trgovec prazen predalček. Drugi dolg! Ta dva neuspeha mi nikakor nista vzela poguma, ne, nasprotno, podžgala sta me in nisem hotel odnehati prej, dokler ne pridem do drobiža!

Stopim v gostilno in naročim čašo piva. «Že plačate, saj Vam zaupam!» To je bil stereotipni stavek, ki sem ga slišal tekom dveh ur neštetokrat.

Kupim kravato, izpijem v sladčičarni kozarček pelinkovca, nabavim si šopek cvetlic ter

je bila neizmerno bolj nevarna od nasilne sovražnosti, ker je bila manj očitna, toda nič manj vztrajna in zagrizena. Kako more biti sedaj g. Rybař tolmač prave in iskrene srbske želje po prisrčnem sporazumu z Italijo?» List se tukaj na dolgo in ceremonielno klanja Srbom, sramoteč Hrvate in Slovence z avstrijskimi ponižnimi hlapci, in zaključuje: «Če se bo treba torej vrniti v Opatijo, bosta morala priti tja svobodna glasa Srbov in Italijanov, kajti potom Hrvatov in Slovencev ne bo mogoče priti do sporazuma.»

Posneli smo to pisanje rimskega lista ne morda zaradi tega, ker bi se hoteli z njim spuščati v polemiko, temveč zaradi tega, da dokažemo, da pot, ki jo kaže in katero, žal, ubirajo tudi nekateri merodajni krogi, ne vodi do sporazuma med našo državo in Jugoslavijo. Taktika, ki jo priporoča rimski list, je preveč otročja, da bi je ne mogli izpregledati tudi najbolj naivni politiki, in vsi dogodki povojnih let so še preblizu, da bi mogli biti pozabljeni in da bi jih mogla prikriti prepozna in prisiljena poveličevanja onega, ki je bil do včeraj zasramovan. In če bi se tudi zgodilo nemogoče, in bi se ta taktika posrečila, bi bil tak sporazum zgrajen na opolzlih tleh. Žaljivemu pisanju rimskega lista so med drugim gotovo dali povod tudi sedanji politični dogodki v Jugoslaviji, ki je v svojem povojnem življenju prišla do viška svoje politične krize. Rimski list računa, kakor je razvidno iz nekaterih opazk v članku, z dvema možnostima :z razkrojem jugoslovenske zajednice ali pa z nadvlado srbskega dela Jugoslavije. V obeh slučajih je, po našem mnenju, predlagana taktika zgrešena. Predvsem ne gre pri sedanjih političnih bojih v Jugoslaviji za obstoj države ali njeno razkrojitev, temveč le za njeno obliko. Enaka razdobja je preživela tudi Italija tekom svojega ustvarjanja in navzkrižja med posameznimi sestavnimi deli Italije, ki so bili nekdaj samostojne države, niso zabrisana še dandanes. A dobri genij, ki je bdel ves čas nad usodo italijanskega naroda, in izredna sposobnost in požrtvovalnost italijanskih državnikov in politikov so vendar pripeljali državno ladjo v miren pristan. Vkljub vsem krajevnim, značajnim, kulturnim in etniškim razlikam med posameznimi sestavnimi deli italijanskega kraljestva je italijanska zajednica izšla zmagovita iz največje vojne sveta in najhujše povojne nevihte, ker je ta zajednica utemeljena na naravnih zakonih. Povsem analogno življenje preživlja Jugoslavija. Jugoslovenska državna ladja je šla v teh kratkih povojnih letih že skozi hujše nevihte, nego je sedanja, in je kljubovala vsem težkočam in vetrovom z vseh strani. Sedaj se pripravlja na novo pot, na novo etapo v svojem naravnem razvoju, in, kar bi se moglo zgoditi, bi bilo to, da obtiči več časa, nego bi bilo treba, nazaj pa ne bo šla več. — Ali je v interesu Italije, da ustavi ta razvoj? Po našem ponovno poudarjanem mnenju, ne, in Mussolinijeva vlada je z vsemi dosedanjimi dejanji pokazala, da je tudi tega mnenja. Taktika, ki jo nasvetuje rimski list, se bi nekoč, ko bi se jugoslovenska državna ladja vkljub vsemu prerila skozi nevihto, bridko maščevala. — Glede skrajnega predvidevanja, čeravno po našem mnenju nemogočega izida sedanjih političnih dogodkov v Jugoslaviji: razkrojitve jugoslovenske zajednice, bi pripomnili le, da bi prišlo reško vprašanje zopet pred mednarodni forum, ki je še nedavno prisodil Reko Hrvatski.

Rimski list računa tudi z možnostjo nadvlade srbskega dela v Jugoslaviji, to je z diktaturo. Mi si moremo zamisliti v Jugoslaviji le dve vrsti diktature: diktaturo sedanje vlade ali pa diktaturo mlade jugoslovenske generacije. Diktatura sedanje vlade, ki bi se dala zapeljati po nasvetovani taktiki rimskega lista, bi mogla le pospešiti neusmiljeni padec sedanje vlade, diktatura mlade jugoslovenske generacije pa bi bila zelo podobna — Mussolinijevi.

Taktika, predlagana od rimskega lista, bi torej nikakor ne omogočila trajnega sporazuma med tema dvema državama in bi le odtegnila Italiji jugoslovenski in potom njega tudi balkanski trg. Mi, ki nam je posebno na srcu usoda obmejne pokrajine, trdno upamo, da Mussolinijeva vlada ne bo nasedla tem slabim svetovalcem. Trst in Reka ji bosta gotovo hvaležni za to.

Glasbeni večer šole «Glasbene Matice». Spored glasbenega večera, ki ga priredi «Glasbena Matica» s svojimi gojenci v soboto, 7. aprila ob 20 uri v dvorani «Del. kons. društva» pri sv. Jakobu. 1. Pleyel op. 8: Allegro in rondo; Duo za gosli s spremljevanjem viole in klavirja. — izvajajo gojenci: Gosli: Bucik Mil., Bucik Rat., Bunc Mir., Gombač Rud., Hočevar Jos., Horjak Lud., Kalister Rud., Kapun Rih., Klaus Mir., Konestabo Alb., Kosak Jos., Lozej Karl, Novak Dan., Prah Rud., Radešič Edv., Repich Pet., Rijavec Al., Suman Ad., Vagliolo Vin., Verčon Jos., Volarič Er., Vrabec Hub., Zink Iv.[5]). Viole: Malič St., Može Jer., Plesničar Boris.[5]) Klavir: Širok Božena.[2]) — 2. a) Pavčič Jos.: Potrkan ples; klavir Černigoj Danica, b) Pavčič Jos.: Na planincah; klavir Černigoj Darinka, c) Regiment; klavir Dornik Bruna.[2]); d) Karganow: Scherzino; klavir Zalokar Milan;[1]) e) Alberti G.: Otroški ples; gosli Suman Adrijan[4]) klavir Godina Vijolica[2]); f) Pervanja Andrej: Študija, klavir Simonič Henrik[3]); 3. a) Tarenghi: Kmetski ples, Heller: Tarantela, klavir Nepužlan Vilka[4]); b) Adamič E.: Prvi sneg, klavir Golob Virgilij[2]); c) Sokolowsky op. 3: Pesem brez besed, Dahms M. op. 14: Roži, gosli Repich Peter[1]), spremlja Hočevar Josip[5]) II. gosli klavir Vrabec Hubald[1]); d) Karganow: Ogrska, klavir Goljevšček Danica[1]); 4. a) Pervanja A.: Aleluja, klavir Piščanc Marta[3]); b) Krek Goj.: Bagatela, klavir Širok Božena[2]); c) Čajkowsky P.: Valček, klavir Gombač Ema[1]); d) Juon P.: Švedski ples, Neruda: Slovanska uspavanka, gosli Hočevar Josip[5]), klavir Malič Stanko[1]). Odmor. — 5. a) Schubert: Impromptu, klavir Volarič Lucija[4]); b) Moszkowsky: Nemir, klavir Pertot Jelica[1]); c) Haendel G. F. (1685—1759) Adagio in Allegro iz Sonate za 2 gosli in klavir; I. gosli Malič St.[5]), gosli Vrabec Hubad[5]), klavir Lampe Angela[1]); d) Ipavec B.: Gavota, klavir Rozman Alba[2]); 6. a) Ipavec B.: Podoknica, klavir Kumar Vukica[2]); b) Ipavec B.: Na grobu, klavir Marčelja Dušan[2]); c) Čajkowsky: Barkarola, Bossi: Ples, klavir Lampe Angela[1]); 7. a) Čajkowsky: Valček, Saint-Saëns: Gavota, klavir Plesničar Boris[1]); b) Ravnik J.: Moment, Ravnik J.: Večerna pesem, klavir Godina Vijolica[2]); c)Bláha Jos.: Trio za 3 gosli, Elegija in Andante izvajajo Hočevar Josip, Kalister Rud., Klaus Mirko, Malič Stanko, Može Jernej, Vrabec Hubad[5]).

[1]) Učitelj g. V. Šonc, [2]) učitelj g. S. Kumar, učitelj g. Andrej Pervanja, [4]) učiteljica g.čna Helena Chiurkow, [5]) učitelj g. Avg. Ivančič. —

Vstopnina: 3 L, sedeži prve 4 vrste 2 L, ostali 1 L. Prostovoljni darovi v pokritje stroškov se hvaležno sprejemajo. — K obilni udeležbi uljudno vabi odbor.

Parnik «Wilson» z mornarji ponesrečenega parnika «Giulia» je prispel v naše pristanišče včeraj ob 11 ter se zasidral pri hangarju št. 12 v prosti luki Vittorio Emanuele.

Nalezljive bolezni v Trstu. V tednu od 24. do 31. marca so bili v Trstu sledeči slučaji nalezljivih bolezni: Vnetje možgan 8, davica 2, škrlatica 11, trebušni legar 3, griža 1, osepnice 11; smrtnega slučaja ni bilo nobenega.

Društvene vesti

Planinsko društvo vabi svoje člane kakor tudi prijatelje društva, da se udeleže v nedeljo, dne 8. t. m. prvega pomladanskega izleta na Štjak na Krasu. Odhod iz Trsta (drž. kolodvor pri Sv. Andreju) ob 6.10 z vlakom do postaje Dutovlje-Skopo. Od tu peš skozi Avber na Štjak, kjer bo počitek. Iz Štjaka v Štanjel, kjer bo kosilo v znani restauraciji g. Starca. Kosilo stane L 3.50. Popoldne udeležba pri veselici «Prosvete» na Štanjelskem gradu. — Kdor se hoče navžiti svežega kraškega zraka in preživeti dan v slovenski družbi, se bo izleta gotovo udeležil.

Organizacija vdov in sirot bo imela svojo sejo v soboto, dne 7. t. m. točno ob 16 v navadnih prostorih. — Predsednica.

Planinsko društvo opozarja svoje člane in prijatelje na sestanek, ki se bo vršil drevi po 20. uri.

Akad. fer. društvo «Balkan». Danes, v četrtek, ob 20.30 redni sestanek v navadnih prostorih. Eno uro pred sestankom se vrši odborova seja.

Pevsko društvo «Adrija» v Barkovljah bo imelo danes zvečer svoj redni občni zbor z navadnim dnevnim redom. Pevci in pevke, kakor tudi prijatelji društva so naprošeni da se ga gotovo udeležijo.

Škedenj. Dramatični krožek priredi v nedeljo, 8. t. m., peš izlet na Zroček. Zbirališče pri domačem pokopališču. Odhod točno ob 7. zjutraj. Vabljeni so Velesilaši, Čitalničarji, Sportni klubaši in prijatelji društva. Obvezan je društveni fotograf. Povratek z železnico. Kosilo iz nahrbtnika. Zletni delež dame 5 L, kavalirji 7 L. Prijave sprejema odbor D. K. Na obilno udeležbo vabi odbor.

Dramatični odsek pevskega društva «Zastava» iz Lonjerja uprizori v nedeljo, dne 8. t. m. F. S. Finžgarjevo dramo v treh dejanjih «Razvalina življenja» v dvorani gostilne Pertot na Sovranišču (Sv. Ivan). Začetek točno ob 5. popoldne.

Zadruga upravičenih posestnikov, Lonjer. Danes zvečer, točno ob 7. in pol odborova seja kjer po navadi. Seja jako važna, pridite vsi. Starosta.

Šolsko društvo, podružnica pri Sv. Jakobu priredi v nedeljo 8. t. m. ob 4. uri popoldne v dvorani Delavskega konsumnega društva prireditev. Spored je sledeči: 1. O mladi Slovenki, deklamacija; 2. Zvonček, pesem; 3. Deček in bukve, prizorček; 4. Domovini, deklamacija; 5. Otrok živim v veselji, pesem; 6. Sestrice, prizor; 7. Sirota, deklamacija; 8. Pesem domoljubnega otroka, deklamacija; 9. Sarafan, prizor; 10. Jezica malih, igrica. — Nastopajo gojenci otroškega vrtca. — Pričakuje se polnoštevilne vdeležbe.

Iz tržaškega življenja

Utopiti se je hotel. Včeraj predpoldne so otroci, ki so se igrali pri Sv. Alojziju v bližini tamošnjega javnega vodnjaka, zapazili nekega moža, kateri se je kretal nekaj časa vidno razburjen okoli vodnjaka. Naenkrat se je neznanec z naglo kretnjo povzpel na zid, ki obdaja vodnjak ter skočil v vodo. Otroci so prestrašeni začeli kričati in v kratkem se je okoli vodnjaka nabralo veliko število ljudi. Iz globočine so doneli na uho ljudem obupni klici na pomoč. Nekdo je iz bližnje gostilne «Alla bella veduta» telefonično obvestil o dogodku rešilno postajo. Zdravnik je nemudoma prihitel na lice mesta. Neznanec je bil še vedno v vodnjaku; držal se je obupno nekega kamna, ki je molel iz zida ob površini vode. Z velikim trudom se je uslužbencem rešilne postaje posrečilo potegniti nesrečneža iz neprijetnega položaja. Zdravnik mu je podal prvo pomoč ter ga dal nato prepeljati v mestno bolnišnico. Tam je neznanec povedal, da se imenuje Aleksander Pontoni, star 40 let, stanujoč v ul. Stuparich št. 5. Nadalje je rekel, da si je hotel vzeti življenje radi neozdravljive bolezni. — Njegovo slaneje ni nevarno.

Samomor jetnika. V zaporu v ulici Coroneo se je že delj časa nahajal 40-letni Anton Just. Bil je zaprt zaradi raznih sleparij. Odrezan od sveta je v samotni celici bridko občutil pomanjkanje svobode. Vrhu tega so ga tlačile žalostne življenske razmere, v katerih je kot kaznjenec moral živeti. Razmišljajoč v samoti, je s časoma prišel do zaključka, da je življenje nesmiselno, če obstoji iz samega trpljenja. To spoznanje ga je menda privedlo do obupnega sklepa: sklenil je nehati trpeti. — Včeraj zjutraj okoli 11. je jetniški čuvaj hodil od celice do celice in pogledaval v vsako, če je vse v redu. Ko je odprl celico, v kateri je bil zaprt Anton Just, je prestrašen obstal. Nesrečni jetnik je visel obešen. Iz treh robcev si je napravil smrtonosno zanjko ter se obesil na vodovodno cev, ki gre skozi njegovo celico. Čuvaj je poklical svoje tovariše in z njihovo pomočjo je spravil nesrečneža iz žalostnega položaja. Poklicali so zdravnika z rešilne postaje, ki je nemudoma prihitel na lice mesta. Ta je uvidel na prvi pogled, da ne more pomagati nesrečnežu; bil je že mrtev.

«Pijanost, ki pelje v smrt». Pod tem naslovom smo včeraj poročali o možu, ki so ga našli pijanega v ul. S. Michele in kateri je umrl v mestni bolnišnici vsled zavžitega alkohola. Danes je bil neznanec spoznan od dveh delavcev. Imenuje se Dominik Ferri, star 45 let, cestar, stanujoč pri družini Lazzarin v ulici Scuole israelitiche št. 2.

Aretacija. Včeraj so policijski agenti aretirali 50-letnega Ernesta Jaculin, rodom iz Pule, brez stalnega bivališča. Mož je namreč izvršil v Puli neko tatvino, vsled katere je tamošnja policijska oblast izdala proti njemu aretacijski nalog. Mož je bil odveden v zapor v ul. Coroneo, odkoder ga bodo v kratkem izročili puljski sodni oblasti.

Nepričakovano srečanje. Trgovec Ignacij Pecchiar iz Reke, se je včeraj mudil v našem mestu. Tu ga je zjutraj doletela sreča, da je, idoč po ulici, srečal svojo bivšo služkinjo Katarino Host, staro 29 let, rodom iz Kastva, ki mu je pred nekaj meseci ukradla večjo količino raznega blaga v vrednosti 2000 lir ter izginila brez sledu. Mož je spremil nepošteno služkinjo na kvesturo ter jo dal aretirati. Ženska je priznala tatvino. Odvedli so jo v zapore pri Jezuitih.

Nenadna smrt. Včeraj je bila v prvih jutranjih urah rešilna postaja obveščena, da se v ul. XX Settembre nahaja človek, ki nujno potrebuje zdravniške pomoči. Zdravnik, ki je nemudoma prihitel na označeno mesto, je našel tam 32-letnega železničarja Marka Mozzetti, kateri je bil že mrtev vsled srčne kapi. Truplo so prepeljali v mrtvašnico mestne bolnišnice.

Poskušen samomor. Sinoči okoli 19.30 so nekateri ljudje našli na dvorišču hiše št. 41 v ulici Media moža, ki se je zvijal na tleh v strašnih bolečinah. V njegovi bližini je ležala steklenica z ostanki solne kisline. Mož se je očividno zastrupil. Vsled telefoničnega obvestila je prihitel na lice mesta zdravnik rešilne postaje, ki je zastrupljencu izpral želodec ter ga dal prepeljati v mestno bolnišnico, kjer so ga sprejeli v precej nevarnem stanju. Nesrečnež se imenuje Marko Kulovetz, star 28 let, težak po poklicu.

Vzroki, ki so ga pripravili do obupnega koraka, niso znani.

DAROVI

Mesto venca na grob pok. Matija Kristana daruje »Narodno bralno društvo v Orehku L 50 za «Šolsko društvo».

Vesti z Goriškega

Glasbeno-dramatična turneja. Še vsem so gotovo v živem spominu razne umetniške prireditve, ki so jih prirejali po naših podeželskih odrih v predvojnem času naši poklicni igralci. Taka turneja se nam po dolgem presledku zopet obeta. V prihodnjih dneh prirede namreč gg. Ivo Gaberščik, Stane Melihar in Anton Šubelj v raznih večjih krajih glasbeno-dramatične večere. Omenjeni gospodje so našemu občinstvu že znani ter so sedaj slušatelji dramske visoke šole v Berlinu. Nastopili bodo v sledečih krajih: 8. aprila v Tolminu, 10. v Kanalu, 11. v Gorici, 14. v Postojni, 15. v Il. Bistrici, 21. v Ajdovščini in 22. v Vipavi.

Spored teh umetniških večerov bo sledeč: 1) Musorgski: Trepak; 2) Pavčič: Padale so cvetne sanje; 3) Pergolese: Nina. Poje bariton, g. Anton Šubelj, ob spremljevanju klavirja. 4. Cankar: Desetica; 5) Cankar: Skodelica kave. Črtici iz pisateljevega življenja. Recitira g. Ivo Gaberšček. 6) Ahuquiet: Ormuc in Ariman. Pripovedka iz perzijske mitologije. Pripoveduje g. Stane Melihar. 7) Škerjanec: Vizija; 8) Lajovic: Romanca; 9) Verdi: Arija iz »Trovatore«. Poje g. Anton Šubelj ob spremljevanju klavirja. 10) Seliška: Rudnik; 11) Seliška: Ljudožrci; 12) Seliška: Kristus in Antikristi; 13) Goll: Panamakanal. Recitira g. Ivo Gaberščik; 14) Strinberg: Igra iz sanj (dramatični prizor). Sodelujejo vsi trije gospodje. Prepričani smo, da se bo občinstvo udeležilo prireditev v čim večjem številu.

Tolmin. V nedeljo, dne 8. aprila t. l. prirede slušatelji dramske visoke šole v Berlinu gg. Ivo Gaberščik, Stane Melihar in Anton Šubelj v Tolminu v dvorani hotela Modrijan glasbeno dramatično prireditev. Začetek točno ob 16.

Štanjel. Bralno in pevsko društvo «Štanjel» v Štanjelu priredi s sodelovanjem pevskega društva «Adrija» iz Barkovelj na belo nedeljo, dne 8. aprila t. l. v grajski dvorani v Štanjelu veselico s sledečim sporedom: Nedved: Ljubezen in spomlad; Volarič: Čolničku; Ipavec: Planinska roža; * * *: Raztresenca, Burka v enem dejanju; Koroške narodne pesmi: Poidam v rute in Jegerle; Aljaž: Občutki; Ipavec: Savska, Oblačku, Lahko noč. — Po sporedu ples. Med odmori in pri plesu svira Peršičeva godba iz Prvačine. — Sedeži I. vrste 5 L, II. vrste 4 L; stojišča L 2.60. Začetek točno ob 15. uri — K obilni udeležbi vabi odbor.

Vesti iz Istre

Iz Ricmanj. K včerajšnjemu poročilu o dogodkih od preteklega pondeljka v Ricmanjih smo dobili še sledeče pojasnilo: Prepir sta izzvala iz gole prevzetnosti domača fašista Ferdinand Kuret in Ivan Švara. Drugi, ki so bili z njimi, so ju prijateljski mirili in nagovarjali, naj bosta mirna in naj gresta spat, ker je bila že policijska ura preč in ker sta bila poleg tega zelo pijana. Ivan Kuret, Josip Žuljan in Jakob Žuljan so se podali domov ob 11. in pol, medtem ko sta Ferdinand Kuret in Ivan Švara odšla v Log po znanega fašista Cica. Po eni uri so prišli vsi trije in z njimi tudi žena Cica. Ta poslednji je imel s seboj karabinko, a druga dva vsak svoj revolver. Tako oboroženi so šli razsajat najprej k stanovanju Jakoba Žuljan, očeta Josipa Žuljan, zahtevajoč, da mora vstati, česar pa ni hotel storiti. Nato so šli pred hišo njegovega sina Josipa in so ponovili isto. Josip je vsal in je prišel na okno. Tedaj so pomerili vsi trije z orožjem proti njemu. Josip Žuljan ni prišel iz sobe. Nato so šli razgrajači k Ivanu Kuret. Ta je prišel k njim in Ferdinand mu je grozil z revolverjem. Ker se ni hotel pomiriti, ga je Ivan sunil iz hiše in je zaprl vrata.

To se je godilo na veliko noč zvečer. Drugi dan sta se šla Ivan Kuret in vaški župan pritožit v Boršt k načelniku fašistov občine Breg, h kateri pripadajo tudi Ricmanje. Ta jim je izjavil, da pride on popoldne, da stvar preišče. Medtem pa so bili šli Ferdinand Kuret, Ivan Švara in Cic v Žavlje k načelniku žaveljskih fašistov. Temu so rekli, da so oni drugi komunisti in da so pljuvali na fašistovske znake. Okoli 6. in pol se je pripeljal en avtomobil fašistov, ki so se združili z drugimi, ki so bili že v vasi. Najprej so poiskali Ivana Kuret, ki pa jim je ušel. Nato so šli k Josipu Žuljanu, ki je bil v postelji. Najprej so ga oklofutali na postelji, so ga prisilili, da se je v naglici oblekel in so ga peljali v gornjo stran vasi. Tam so ga začeli pretepati po glavi in po rokah. Dobil je nad 50 udarcev. Niso mu prerezali žil, temveč je bil ranjen na roke, ko je z njimi odbijal udarce. Tam so ga pustili na pol mrtvega in so šli nato iskat njegovega očeta Jakoba. Našli so ga in so ga peljali na isto mesto, kjer so premlatili njegovega sina. Ta poslednji pa je bil medtem prišel k sebi in se je bil spravil proč. Očeta Jakoba so tudi hoteli nabiti, našel pa se je med fašisti vendar pameten človek, ki je rekel, da naj ga z ozirom na njegovo starost pustijo na miru. Vendar pa so mu dali eno zaušnico in ga zapodili. Pri vsem tem lepem opravilu je dajal fašistom pojasnila in navodila domačin Ivan Švara, ki je delavec v tvornici olja v Žavljah. Po vasi so fašisti streljali, kogar so našli so ga natepli ali oklofutali, v gostilnah so zadrževali ljudi in jih preiskovali. Ricmanje so zapustili okoli 8. ure zvečer.

Z veseljem popravljamo tudi našo včerajšnjo vest o nevarnem stanju Josipa Žuljana. Kakor je bilo pozneje ugotovljeno, je izven nevarnosti, za kar pa se ima po izjavah zdravnikov zahvaliti le svoji krepki konstituciji.

* * *

Včeraj popoldne se je zglasil v našem uredništvu Ivan Kuret iz Loga, po domače Cic, ter javil, da ni bil zraven ne pri prepiru, ki je bil na veliko noč med Ferdinandom Kuretom in Ivanom Švara ter Ivanom Kuret in Josipom Žuljanom iz Ricmanj, niti na velikonočni pondeljek, ko so prišli fašisti v vas. Bil je v Ricmanjih v nedeljo zvečer, kamor je prišel po svojega očeta ter se z njim povrnil v Log. Tudi v pondeljek je bil — pravi — v Ricmanjih, toda ne v družbi z drugimi fašisti, ter se pretepov, o katerih poročamo, ni udeležil.

Iz življenja Sare Bernhardt

Če je kedaj igralka odločilno uplivala na razvoj kake književne šole, je bilo to igranje in umetnost Sare Bernhardt. Prav malo se je govorilo o njej kakor nosilki realizma v drami, kateri je hotel pokazati in dokazati, da je to tisti cilj v književni in umetniški proizvodnji, ki bo ostal na vladi za vse večne čase. To prepričanje osemdesetih in devetdesetih let je pa izgubilo na svoji moči začetkom našega stoletja. Tudi ni bila Sara Bernhardt nikoli prava predstaviteljica realizma niti naturalizma. Bolj je ona interpretirala ženo preteklega stoletja, ono zapadno-moderno «nerazumevano» ženo, kakor je nervozno iskanje po teminah človeške duše v zadnjih desetletjih 19. veka ustvarilo «nerazumevanega» genija. Dramska literatura, posebno francoska, izza šestdesetih let je bila zbog svojega feminizma za umetnost Sare Bernhardt kakor nalašč ustvarjena. In ne samo to, francoski pisatelji so pisali baš za njo in njeno umetnost. Sara Bernhardt je interpretirala na odru ono realistično umetnost, ki jo je inauguriral s svojo reformatorsko nesmrtno tehniko Viktor Sardou. To so one drame, ki stavljajo umetnost v službo onega, kar mi ne poznamo in za kar nam manjka pravo umevanje. Moramo pa previdno govoriti o realizmu francoskega gledališča, ker nima ta prav nobene zveze z realizmom v literaturi, ki je pa skrbno čuval pri zibelki realističnega teatra ter mu dal na življenja pot zlate nauke. In baš Sardou je mogoče največji predstavnik velike književne šole realizma na teaterski način.

Sara Bernhardt in Viktor Sardou sta tako vladala v francoski drami skozi tri desetletja. Publika je videla tu realizem oblečen v prelepi estetski obleki in prikrojen moderni sodobni formi. Umetniške lastnosti Sarine so bile za vse moderno gledališče epohalnega pomena. Kakor prava učiteljica francoske igralske šole v drugi polovici preteklega stoletja je posebno gojila čisto, jasno, blagozvočno dikcijo. Tej dikciji je Sara Bernhardt dala svoj prirodni pečat, kakoršnega je do danes premogla le malokatera igralka. V prvi vrsti je bila ona na odru skozi in skozi ženska in tudi v najnaravnejši ulogi je baš ta ženski moment tako silno deloval na občinstvo. S tem temeljem njenega igranja se je združil njen izredni glasovni organ. Ni bil ta organ posebno močan po svojem tonu, ampak je bil blagodoneč in mehak, imel je nekak poetičen kolorit. Ženski moment, ki igra v francoski drami in literaturi minolega stoletja tako veliko vlogo, je našel v Sari Bernhardt svojo najpopolnejšo podobo in živo interpretkinjo, kakoršne francoska umetnost menda ne bo več imela. V njeni igri je bilo mnogo več virtuoznosti, mnogo več študija, nego li temperamenta.

* * *

Porodila se je Sara recte Rosina Bernhardt kot hči židovskih staršev 22. oktobra 1844 v Parizu. Na željo očetovo je bila krščena. Določena najprej za učiteljski poklic je študirala v nekem samostanu v Versaillesu, a je kmalu v slutnji svojega igralskega talenta vstopila v pariški konservatorij kot učenka Prevosta. Prvič je nastopila v francoski komediji 1862. leta. Na svojih turnejah je nastopala po vseh velikih gledališčih Evrope in Amerike, bila je tudi v Trstu, Zagrebu in Pragi. Le Nemčije se je izogibala in je tudi očitno kazala svojo mržnjo do Nemcev. Njene kreacije Margerite Gantier v Dumasovi «Dami s kamelijami», kraljice v Hugojevi «Ruy Blas» in naslovne vloge Sardoujevih dram «Theodora» in «Tosca» so zaslovele po vsem kulturnem svetu.

Sara Bernhardt, ki se je kakor malokatera žena borila za privilegije svoje mladosti, počiva sedaj na pokopališču «Pere Lachaise» v Parizu. Ni ji bila ispolnjena želja, da bi bila pokopana v Belle Ile en Mer, tam na skalovitem bregu Bretanije. Prišli pa so od tam gori ribiči in delavci, kmetje in trgovci trosit cvetje na njeno krsto. Izza Viktor Hugoeve smrti ni Pariz nikogar tako prisrčno pozdravil na njega večni poti, kakor Saro Bernhardt. In prav po njeni želji je padala na nje zadnjo pot ploha belih rož.

---

si preskrbim dopisnic in znamk. «Že plačate, saj Vam zaupamo!»

Peljem se z izvožčekom — slučajno ga srečam na ulici, ko se je vračal s kolodvora — na drugo stran mesta, kjer nisem toliko znan in kjer mi bo sreča gotovo milejša. «Že plačate, saj Vam zaupam; moja številka je 68., stanujem pa na Živinskem trgu 14.»

Prebredem en hotel, dve restavraciji, tri krčme, povsod me postrežejo, toda moj dolg le narašča in običajni stavki: «Že plačate itd.» se ponavljajo.

Preti mi nevarnost, da se ne bom spomnil vseh dolgov. Stopim v knjigarno po bilježnico, da si zapišem vanjo svoje dolgove. «Že plačate!»

Nabavim si še jermene za čevlje, ščetko za brke, zavoj užigalic in žepno svetiljko. «Že plačate!»

V četrti krčmi si spišem dolgove v bilježnico. Brez četrti, katero sem tačas pil, je znašal moj skupni dolg že osemnajst kron in pet in šestdeset vinarjev. Žepi so bili polni, desetkronski bankovec se pa le ni mogel ločiti od mene.

Kaj pa bo šele, ko bom vračal dolgove! Povsod bom moral kupiti še kako malenkost in te malenkosti me bodo stale gotovo toliko, kolikor sem že zapravil; uslužbljenci in natakarji dobe dobro nagrado, ker zaupanje mora biti plačano. Kakor nič mi pojde trideset kron iz žepa, če pridem do drobiža. Zgoditi se zna, da se bom moral še dalje zadolževati. V najboljšem slučaju me bo stalo torej pet športov trideset kron, — šest kron kos! Do sedaj si še nisem upal zapaliti tako drage svalčice. Na, kadi jo, toda svečano! Celo čik stane 1 K!

Ti se smeješ! Seveda, kdor trpi škodo, postane tarča zasmehovanju in neslanim dovtipom svojih sočuvstvujočih tovarišev! Življenska resnica! Sicer ti pa povem, da se je vse podražilo, samo zaušnice so ohranile prejšnjo ceno. Deset kron plačam z bankovcem, pa mirna Bosna, ti boš pa le imel žgoče lice. Kazenski sodnik mi gotovo ne poreče: «Že plačate, saj Vam zaupam!»

Kam, vraga, je izginil drobiž? Da spremljajo vojno draginja, kuga, lakota, je že stara resnica, da se jim druži tudi pomanjkanje drobiža, to je pa nekaj povsem novega zame».

«Misliš, da se nam godi v tem oziru boljše? Krone so izginile, kakor bi zavladali najradikalnejši anarhisti. S takimi dogodki se pa mi vendar ne moremo ponašati kakor ti!»

«In veš, to je komaj sunek pod rebra. Poslušaj dalje! Si li bral včerajšnji «Narod»? Če ga še nisi, evo ti ga! Med primorskimi novicami. Od osebe, ki je zapustila zadnji čas obstreljevano mesto, smo zvedeli, da je padel zadet od petnajst centimeterske granate gosp. Gorjan. Bil je markantna oseba, priljubljena duša, ki ni imela nobenega sovražnika. Sedaj trpi južni del mesta, kjer še vedno stanujejo ljudje, zato toliko žrtev! —

Tako novica! Z nekrologom sem lahko zadovoljen. De mortuis nil nisi bene, zato so me pa tudi naslikali le od dobre strani. Če sem bil pa tako priljubljena duša, da nisem imel nobenega sovražnika, mora biti naravni zaključek, da me je ubil prijatelj. Kamor sem prišel in kamor prihajam, povsod me vse poprašuje: če kaj boli petnajst centimeterska granata, kako je na onem svetu, če sem se udeležil svojega pogreba, nekateri celo zahtevajo, naj jim plačam s svojo zavarovalnino gostijo. Taki dovtipi pa izpričujejo, kako priljubljena duša sem jaz! In človek naj bi se ne jezil?!»

«Jeza škoduje, sploh pa prenehajo vse strasti v — grobu!»

«Tudi ti si šel med dovtipkarje? Že slutim, da bo pač najbolj zabavno v dolini Jozafat, ko bomo mrliči vstajali in zbijali dovtipe na rovaš svojemu sosedu. Ne glej me tako čudno! Še vedno sem pri zdravi pameti. Na, zapali si svaljčico! Kamo su išle tisuće, nek' idu i stotine! Šest kron, da ne pozabiš! Naj ti ne kali užitka dejstvo, da ti jo je podaril — rajni prijatelj!»

«In končno si izsledil celo v samem sebi dovtipkarsko žilico. Ta dovtip je celo tebe preživel!»

«Dovolj o tem! To je komaj udarec s palico črez pleča! Toda jaz še nisem končal!»

Gorjan je obmolknil po teh besedah. Zdelo se mi je, da se pripravlja na zadnji in najhujši naskok. Da bo to zadnja epizoda, sem bil uverjen, ker je manjkal po njegovi izjavi še udarec s kolom po glavi. In da bo ta epizoda najučinkovitejša, sem pa tudi vedel, saj je v vsakem človeku toliko stilista, da stopnjuje svoja poglavja in da zaključi z najlepšim bengaličnim ognjem narodno veselico.

Nevoljno je zabrusil Gorjan polovico svoje svaljčice (tri krone, da ne pozabim) daleč proč od sebe. Pri spominu na prestano gorje, se je stresel, pregnal pa takoj z odločno kretnjo vsa mehka čuvstva in nadaljeval:

«Ko sem kolovratil davi po mestu ponujajoč svoj bankovec, sem obiskal, kakor sem že omenil, precej pivnic. In kaj sem zvedel? V mestu se manjkajo z usodepolno naglico zaloge vina, dovoza od nikoder nobenega, jutri smo že lahko brez vina.

Nikdar nisem bil pijanec, celo na Silvestrovo sem pil pokalice in čaj brez ruma, sploh se nisem zmenil za vino. Odkar je vojna, ga pa izpijem po dve, tri četrtinke na dan, mogoče radi odporne sile proti raznim boleznim, katerim smo tu na fronti najbolj izpostavljeni. Mogoče ga pijem, ker ga je sedaj malo in ker je zelo drago. Pred enim mesecem še abstinent, danes me pa že mori misel, da zmanjka jutri vina! Niti trohice energije nimam! Piši, kar hočeš, prebiraj še tako zanimivo čtivo, pero se ti ustavi, oko se zagleda v brezkončnost, vinske misli so zopet tu. Če grem danes v zaledje, ni izključeno, da mi mine sedanja strast, da se zopet oklenem prejšnje brezvinske navade, tu pa moram imeti svojo merico. Z razpetimi jadri se bližamo dobi pokalic in pokalica postane vojna pijača, v kar jo usposablja že njeno vojno ime. Kam plovemo?

Razumeš li sedaj moje razpoloženje? Preteče pomanjkanje pijače je udarec s kolom po glavi! Človek seveda mora ostati pri tem zdrav, živci mirni, čelo vedro in hladno!»

In kakor bi se domislil Gorjan važnega in nujnega opravila, je vstal, segel mi v roko in se odstranil s kratkim pozdravom.

Gorjan je govoril resnico. Tudi meni so že tožili krčmarji, da so sicer naročili vino, da so pa onemogočili zadnji vojaški transporti vsak tovorni promet. Ne dolgo potem sem pa zvedel veselo novico, da so trije vagoni vina že na postaji in da se isto pripelje takoj v mesto.

Kako rad bi bil našel Gorjana hoteč mu sporočiti veselo vest in mu z njo vreči rešilno vrv na razburkane valove obupa. Toda, kje ga dobiti? Kam je je bil mahnil? V ljudski vrt se ni bil vrnil. Klop je bila prazna. Prostor pred njo je še vedno kazal od prijateljeve palice razrovana mesta.

Blizu nadškofijske palače sem opazil od daleč veliko gručo ljudi. Gotovo kak nov razglas! Stopil sem bližje. Preki sod, razglas namestništva, ki je bil že delj časa prilepljen na zidu. Kdor reže telefonske žice ali daje sovražniku kakršnakoli znamenja, bo sojen po prekem sodu.

Vzdignil sem se na prste, da vidim črez gručo, kaj se neki godi pred razglasom. Očem skoro nisem hotel verjeti. Gorjan je stal pred razglasom, v levici leseno vinsko pipo, v desnici pa leseno kladivo. Zraven njega sta stala redar in vojak in ga držala za roke.

«Moj je,» je izjavil redar «pod razglasom je podpisan namestnik!» «Ne, moj je,» mu je odgovoril vojak «on pride pred vojno sodnijo, obsodbo izvrše vojaki!»

Gorjan se je nasmehnil in ta nasmeh je izražal: kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima! Toda zmotil se je, če je mislil sebe s to osebo, ker v tem trenutku se je preril skoz gnečo finančni poduradnik in stopil kot tretji na plan. «Motita se, moj je,» jima je oporekal «ker ni naznanil finančni oblasti, da nastavi sod!»

In sedaj mi je bilo jasno, kaj je nameraval učiniti Gorjan. Pomanjkanje vina mu je omračilo um in poskušal je nastaviti preki sod.

Kjer se prepirajo trije, četrti se lahko izvije. Resnica tega pregovora se je v tem slučaju izkazala. Prižvižgal je šrapnel, razpočil in, kakor bi trenil, smo se vsi poizgubili po bližnjih vežah. S prijateljem sva se našla in moje zagotovilo, da je došlo vino na postajo, mu je izčistilo motne oči. Hvaležno mi je stisnil roko in to tako krepko, da sem zavriskal od samih bolečin. Ljudje so hipno upognili glave, stisnili se še bolj v kot meneč, da je prižvižgal že nov šrapnel.

Tolminski punt

Odlomek iz predavanja ravnatelja Jo-ško Cveka v društvu «Soča» dne 3. marca t. l.)

Krvav bič žvižga in zvené verige,
po vseh vaséh pošilja grof trabante,
ki gonijo na Grad možé in fante
in žgejo stara pisma nam in knjige.
Dr. Alojzij Gradnik.

Dne 20. aprila t. l. poteče 209 let, odkar se je odigrala na Travniku (glavnem trgu) v Gorici ena največjih tragedij našega naroda. Omenjenega dne je — na cesarjev ukaz in po želji vsemogočnih grofov — padlo pod krvnikovim mečem 11 žrtev s Tolminskega, borečih se za «staro pravdo», za svobodo, jednakost in bratstvo, kar so našemu ljudstvu dosledno odrekali grofovski trinogi.

Čedadski zgodovinar Marc Antonio Nicoletti piše, da se je vsled neznosnih razmer tolminsko ljudstvo že v srednjem veku rado puntalo. Posebno hudo je postalo, ko so Tolminsko s silo zavzeli goriški grofje, ki so uvedli nad kmečkim ljudstvom pravo strahovlado. Zgodovinska kronika bilježi prvi večji punt na Tolminskem leta 1542., ki pa je bil vdušen z grofovskimi vojščaki, ne da bi prišli puntarji grofovski gospodi do živega. Krivce je zadela huda kazen, izvršena deloma na dvorišču, deloma v temnicah «Kozlovega roba» (tolminskega gradu, ki se v urbarjih prvič omenja leta 1063.)

Leta 1627. je tolminski glavar grof Dornberg naložil kmetom nove davke, in sicer na vse na novo iztrebljene senožeti in novoizorane njive. Kmetje so videli v novih davkih veliko krivico, zato so se plačevanju uprli. Vodje takratnih puntarjev so bili: Jurij Kobal, Lenart Golja, Tomaž Kragulj in Jernej Mavrič. Pravda je tekla v Gradcu in na Dunaju, kjer so končno odločili, da ima Dornberg prav in so upornike kaznovali.

Leta 1702. je grof Jakob Anton Coronini naložil kmetom davke oziroma užitnino na vino in meso, zaradi česar je nastal proti grofu očiten upor. Kmetje so odrekli plačevanje teh davščin iz razlogov, ker že itak plačujejo neznosne davke, odrajtujejo desetino, robotajo itd., da se že od samih «dajatev» kar šibijo. Temu nasproti je pa nastopil grofov glavni davkar Bandel s svojimi biriči z vso brezobzirnostjo in je pobral užitnino s silo, ako ni šlo z lepa. Bandel je bil poznan kot brezsrčnež in velik sebičnež. Kot naddavkar je v par letih postal iz reveža bogataš na denarju in nepremičninah. Zato so imeli kmetje tedaj človeka posebno na piki. Ost puntarjev ni bila obrnjena le proti grofu, marveč tudi proti Bandlu. Vodja puntarjev je bil takrat: Šimen Golja s Kneže.

Ker Coronini s svojimi pretiranimi in krivičnimi zahtevami ni odnehal, je šel Golja z deputacijo upornih kmetov na Dunaj, misleč, da pripomore to potom cesarja pravici do veljave. Prišedši na Dunaj, so se zglasili v dvorni kancelariji, kjer so deputaciji obljubili, da jo naznanijo cesarju v avdijenco. Ali namesto obljubljenega so cesarjevi biriči pograbili puntarje in jih vtaknili v zapor. Istočasno s puntarsko deputacijo je prispelo na Dunaj tudi poročilo grofa Coroninija, ki je bilo merodajno za aretacijo deputacije.

Cesarsko sodišče ni dolgo zasliševalo in se tudi ne pomišljalo; marveč je puntarje obsodilo v strogi zapor in izgubo premoženja, ki naj pripade deloma grofu v odškodnino, deloma državi. Tudi ta slučaj priča, kako je bil cesarske Dunaj vsikdar pripravljen plačevati zvestobo našega naroda s — krivicami.

Po čudnem naključju se je Simonu Golji posrečilo pobegniti iz dunajskih zaporov. Ali domov se ni smel vrniti, kajti bil bi ob glavo, ako bi ga zalotili grofovi biriči. Žalosten se je potikal po svetu in iz tujine tožil sinu Štefanu svoje srčne boli. — Sin Štefan Golja je bil za časa velikega punta 1713. župnik na Kneži, kjer je delal Tolminskemu grofu neprilike. Duhovniki so imeli takrat gotove predpravice in jim niti vsemogočni grofje niso mogli lahko do živega.

Stroga kazen, izrečena nad puntarji na cesarskem Dunaju, Tolmincev niti najmanje ni oplašila. Navidezni «mir» je bila le tišina pred nevihto. Med grofom Coroninijem, naddavkarjem Bandlom in njegovimi biriči na eni ter tolminskimi kmeti na drugi strani je bil nepremostljiv prepad in smrtno sovraštvo. Treba je bilo le iskrice, pa bruhne ogenj sovražnosti do nepreglednih posledic. In ta prilika je bila izzvana sredi marca 1713. leta, ko so se napotili Tolminci v Gorico, da si deloma v zameno za maslo, meso, jajca itd., deloma pa za gotov denar nabavijo raznih potrebščin. Ko so imeli svoja živinčeta že otovorjena, je naddavkar Bandel s svojimi biriči obkolil tovor, zaplenil blago in živino, spremljevalce pa aretiral in zaprl v goriški grad. S tem nasilnim činom je hotel Bandel oplašiti tolminske kmete, da bi se ne upali upirati plačevanju naloženih davkov. Ali dosegel je ravno nasprotno. Vest o Bandlovem nasilju se je takoj izvedela po vsem Tolminskem in povzročila silno razburjenje. Na mah se je sovraštvo podvojilo.

Vodje puntarjev: Ivan Gradnik, Gregor Kobal, Lovrenc Kragulj in Martin Munih so nemudoma sklicali uporne kmete k Sv. Luciji, od koder so oboroženi v velikem številu odkorakali proti Gorici, in sicer: z glavnim namenom, da oslobode zaprte tovariše in kaznujejo Bandla za njegovo nasilno početje. Že so pri Solkanskem mostu, ko jim pride nasproti grof Jakob Anton Coronini z baronom Orzanom, vračajoč se iz Gorice v Tolmin. Grof videč pred seboj toliko število oboroženih kmetov, osupen vpraša, kaj da hočejo in česa iščejo v Gorici. Puntarji se pa s Coroninijem niso marali meniti, kar je ta tudi takoj opazil, obrnil konja in odjezdil poročat deželnemu glavarju grofu Adamu Strasoldo v Gorico, kaj se godi na Solkanski cesti in bliža Gorici. Deželni glavar se je — obdan z vojaki — nemudoma napotil v Solkan, kjer je trčil skupaj z uporniki in jih vprašal, kaj nameravajo in česa želijo? Puntarji so glavarju odločno odgovorili: «Zahtevamo, da nemudoma izpustite na gradu zaprte tovariše. Ko se to zgodi, se bomo dalje pogajali.» Strassoldo je puntarjem svetoval, naj se mirno razidejo ter jim za ta slučaj obljubljal olajšave.

Ko se je prepričal, da besedičenje nič ne pomaga in da kmetje trdovratno vztrajajo na prvotni zahtevi, je zaukazal mušketirjem z orožjem navaliti na uporne kmete, pri čemer je bil eden puntarjev ustreljen, dva pahnjena v Sočo, kjer sta utonila, več ranjenih, 25 pa aretiranih in odpeljanih na goriški grad. Ostali so bili razkropljeni proti Sv. Gori in Plavem.

Kakor strela z jasnega je delovala med kmetskim ljudstvom na Tolminskem ta vest. Dvignili so se tudi omahljivci ter očitno prestopili iz «rezerve» v puntarski tabor. Vodje puntarjev skličejo potom zvonenja in prižiganja kresov puntarske kmete k Sv. Luciji, kjer jim Ivan Gradnik predoči resnost trenotka ter jih pozove k vztrajnosti in neomajni zvestobi: vsi za enega, eden za — vse! Ko je bilo zbranih okoli 5000 oboroženih puntarjev, ukaže Gradnik razvrščeni «armadi» pohod na Gorico, kjer se bo zahtevalo zadoščenje za krute žalitve, nasilnosti in očitni rop. Med potjo so se Tolmincem pridružili tudi Kanalci in tako se je bližala «puntarska vojska» Solkanu. Solkanski klanec je bil še pred prihodom puntarjev zaseden po domobrancih in mušketirjih, s katerimi je hotel glavar Strassoldo zabraniti Tolmincem pohod na Gorico. Voditelji punta so pa bili o glavarjevih ukrepih natančno obveščeni, zato so si skušali na «diplomatičen» način pridobiti za-se domobrance, kar jim je tudi čudovito hitro uspelo. Znali so domobrance o upravičenosti svojih zahtev tako prepričati, da so ti ne le ostali pasivni, marveč nekateri celo prestopili k upornikom. Po tem uspehu so puntarji naskočili mušketirje, jih pretepli in pognali v beg, nakar so v sklenjenih vrstah, ne da bi jih še kdo oviral, odkorakali v Gorico. Tepeni mušketirji so seveda bežali naravnost v mesto in vsi plašni razbobnali, kaj se bliža. V velikem strahu so meščani zapirali svoje trgovine in zaklepali hišne duri. Nekateri boljši plašni in slabovestni so pa celo iz mesta pobegnili. Strah je bil pa nepotreben, ker je bilo puntarjem od strani voditeljev pod smrtno kaznijo z ustreljenjem prepovedano, storiti meščanom najmanjše zlo ali vzeti česa, kar bi se takoj ne plačalo.

(Konec v nedeljski številki.)

To in ono

Moderni Japonci. Dr. ing. G. Huldschiner piše v «Vossische Ztg.» o modernih Japoncih. Ako vidimo v Evropi posamezne Japonce, menimo, da so vsi enaki in vsi majhni. Toda razlike v tipih so večje nego pri zapadnih narodih. Ogromni duševni razvoj med Japonci tekom zadnjih petdeset let se kaže tudi v obrazih. Najdejo se lobanje vseh civilizacijskih stopenj. A ne le glave, nego tudi telesa so se izpremenila, pač pod vplivom izboljšanih življenskih pogojev tudi med nižjimi sloji. Včasih je bila japonska rasa čudno nizka in majhna; dandanes je že dokaj velikih Japoncev, ki pa še vedno niso normalne evropske telesne višine. Vrata starih templjev in starih hiš so danes prenizka za večino Japoncev. Izpremembe obrazov in rasti pa so večje pri moških kakor pri ženskah in otrokih. Mlade ženske so v slikovitih kimonih zelo lepe, a njih obrazi kažejo enako neizraznost in so si tako podobni, da jih Evropejec ne more razločevati, ako ne pazi na različnobarvne in pisane obleke. Japonke v toaleti iste barve pa so kakor dvojčki ali trojčki.

Gospodje se nosijo evropski, najrajši imajo svetle in bele obleke ali temne kimone. Delavci in kuliji hodijo napol nagi, v kopalnih hlačicah ali le s kosom blaga okoli ledij. Sploh smatra nižje ljudstvo goloto še vedno za naravno in prav nič pohujšljivo. Zato se tudi ženske prav malo ali nič ne ženirajo, ako jih vidijo gole ali polgole. Evropske slamnike nosijo vsi japonski stanovi, goli, napol oblečeni, japonski in evropski opravljeni. Kuliji, ki vozijo rikše ter nadomeščajo naše fijakarje, nosijo na glavah proti solnčnim žarkom še vedno velike slamnike, ki so slični ogromnim povezniem latvicam (skledam). Tudi tropna čelada se razširja. Japonski možje se torej zunanje vedno bolj evropizirajo.

Toda ženske in otroci ostajajo zvesti starim narodnim šegam ter nosijo japonski kostim, kimono z umetno zavezanim pasom, veliko petljo zadaj na pasu in v čudovito lepo in visoko frizuro (učesom). Noge jim tiče v belih nogavicah, ki imajo za palec posebno shrambo; nogavice segajo komaj preko gležnjev. Meča so gola. Sandale stoje na dveh lesenih podlogah in si jih privezujejo z jermenčki. Te podloge pod podplati so potrebne, ker je na Japonskem vedno ali visoko blato ali visok prah. Ženske in otroci hodijo grdo, s prsti, obrnjenimi na noter, in delajo po cestah s sandalami velik hrup. Kimona so zelo različna v bojah: modra z rdečim objem (pasom), rumena in lila, zelena in zlata, enobarvna ali z geometričnimi vzorci, z rizbami živali, tičev in metuljev ali rastlin. Velikanska pestrost in slikovitost. Matere nižjih stanov nosijo otroke na hrbtu, povezane tako, da se lahko obračajo le otroške glavice.

Med odraslimi izobraženci jih nosi ogromno število naočnike. Vzrok je šola! Japonske črke pokvarijo skoraj vsake oči. Da se jih naučiš, treba več let. A Japonci čitajo izredno mnogo in zato imajo tudi velikansko število knjigotržnic in prodajalnic novin. Analfabetov vendar ni veliko. Zato je splošna izobrazba večja kakor med drugimi narodi.

Borzna poročila.

Valuta na tržaškem trgu.

Trst, 4. aprila 1923.

ogrske krone	0.40	0.50
avstrijske krone	0.0280	0.03
češkoslovaške krone	59.25.—	59.75
dinarji	19.80.—	20.20
leji	9.25.—	9.75
marke	0.0925	0.0975
dolarji	19.90.—	20.10
francoski franki	130.25.—	131.—
švicarski franki	368.—	371.—
angleški funti papirnati	93.40.—	93.65

Mali oglasi

LEPA, meblirana soba se odda. Eventuelno tudi hrana. Via Piccolomini 6, Švarc. 477

KUHINJE, moderne, z mramorjem, se prodajo v ulici Torquato Tasso, vogal Udine 28. 478

PRODA SE posestvo na glavni cesti pri Trstu, obstoječe iz dveh hiš; prva z gostilno (s tremi dekreti), druga pripravna za vsako trgovino. Naslov pri upravništvu. 479

NA PROSEKU se prodasta hiši št. 195 in 197. Naslov pove upravništvo. 476

ČEVLJARSKI poldelavec, se sprejme takoj. Rozzol in Valle 727. 475

HIŠA na Sušaku se ugodno proda. Pripravna je za trgovino na debelo ali za obrt. Ponudbe na Anončni zavod Drago Beseljak, Ljubljana. 16/3

POSESTVO z gostilniškim inventarjem in koncesijo, se ugodno proda. Naslov pri upravništvu. 433

VSAKA GOSPODINJA, ki je poskusila pravo češko **Vondráček-** ovo cikorijo znamke «**Miramar**», jo bo zahtevala povsod. 459

30-LETEN gospod, veletrgovec, veleposestnik na deželi, želi znanja z gospodično z dežele, z večjim premoženjem. Ponudbe s sliko pod «Ivan» na upravništvo. 460

ŽELIM vstopiti v zvezo samo s solidno tvrdko, ki se zanima za uvoz jajc iz Jugoslavije. Naslov pri upravništvu. 471

POZOR! Krone, korale, zlato, platin in zobovje po najvišjih cenah plačuje edini grosist Belleli Vita, via Madonnina 10, I. 32

GLASOVIRJE, harmonije in orglje popravlja in uglašuje Andrej Pečar, Trst, Via Molino a vento št. 5, III. 6

ZLAT, srebrn in papirnat denar se kupuje in prodaja po zmernih cenah. Menjalnica via Giacinto Gallina 2, (nasproti hotela Moncenisio). Telefon 31-27. Govori se slovensko. 25

KRONE IN GOLDINARJE plačujem vedno dve stotinki dražje, nego drugi kupci. Via Pondares št. 6, I. 44

SREBRO, zlato in briljante plača več kot drugi Pertot, via S. Francesco 15, II. 45

KLAJNO APNO za živino, redilni prah za krave, konje in prašiče, fluid za konje. — Zaloga v lekarni II. Bistrica. 29/2

Kmečka hranilnica in posojilnica v Rihemberku

— vpisana zadruga z neomejeno zavezo —

vabi na

XV. redni občni zbor

ki se bo vršil

dne 15. aprila, ob 15. uri, v zadružnih prostorih na Hrobatišču

s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo načelništva in nadzorništva.
2. Potrditev bilance za l. 1922.
3. Volitev nadzorništva.
4. Slučajnosti.

ODBOR.

Opomba. Ako ne bo ob določeni uri navzoče zadostno število članov, se vrši občni zbor pol ure pozneje in je sklepčen ob vsakem številu. (164)

EGIDIO CICIGOI & C.

— GORICA —

Via Cesare Lombroso 5 (prej via Leoni)

ima vedno v zalogi (154

nove kočije, koleslje, mesarske vozove (Vagerle), žardinere.

Veliki popusti. Izvršujejo se vsa dela po naročilu.

Ivan Mihelčič

Trst — Via S. Francesco štev. 10 — Trst

kupuje staro železo, lito železo, medenino, baker in druge kovine kakor tudi stare nerabljive stroje in kotle in jih plačuje po visokih cenah. 439

Št. 566.

Razpis službe.

Županstvo občine Komen razpisuje mesto

občinskega tajnika

z mesečno plačo po dogovoru.

Kolekovane prošnje naj se predložijo podpisanemu županstvu do 15. aprila t. l. s sledečimi prilogami:

1. Potrdilo italijanskega državljanstva.
2. Spričevalo o dovršenih študijah.
3. Spričevalo moralnosti.
4. Zdravniško spričevalo.
5. Potrdilo o poznanju slovenskega in italijanskega jezika v govoru in pisavi.
6. Potrdilo o dosedanjem službovanju.

Nastop službe takoj po imenovanju.

KOMEN, 30. marca 1923.

(163) Župan: Josip Žigon.

Najvišje cene plačujem za

KOŽE

kun, zlatic, lisic, dihurjev, vider, jazbecev, mačk, veveric, krtov, divjih in domačih zajcev.

D. WINDSPACH

Trst, Via Cesare Battisti št. 10 II. nadst., vrata 16 35

Sprejemajo se pošiljatve po pošti.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom

Ulica Pier Luigi da Palestrina št. 4, I.

Obrestuje navadne hranilne vloge po

5 %

vloge, vezane na trimesečno odpoved po 5½% ako znašajo 20-30.000 Lit.
po 6% ako znašajo 30-40.000 „
po 6½% ako presegajo 40.000 „

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune

Posoja hranilne pušice na dom.

Za varnost vlog jamči poleg lastnega premoženje nad 2300 zadružnikov, vredno nad 50 milijonov lir.

Daje posojila na poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev ali dragocenosti.

Uradne ure od 8—13.

Tel. št. 16-04. Tel. št. 16-04.

ŠIRITE „EDINOST"

Najstarejši slovenski denarni zavod.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši

ulica Torrebianca štev. 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje

po 4%

večje in stalne vloge po dogovoru.

Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.

Uradne ure za stranke od 9 do 13.

Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt

Št. telef. 25-67.

MILO FENDERL JE NAJBOLJŠE

FABBRICA SAPONI A. FENDERL & C.ª TRIESTE

Sever & Comp.

Trst — ulica Machiavelli 13 — Trst

prodaja semena KRMILNE PESE, kakor tudi vsa druga KRMILNA, ZELENJADNA ter CVETLIČNA semena, garantirana, čista prvovrstna po konkurenčnih cenah. — Zahtevajte cenik za leto 1923. 11

SEVER

TVRDKA GELOSA BENIAMINO & FIGLI

POHIŠTVO

lastnega izdelka v vsakem slogu. — Velika izbera popolne opreme za hiše, pisarne in gostilne.

Brezkonkurenčne cene

Trst — Viale XX. Settembre 35 — Trst

(palača Eden)

Telefon 34-34 bis (87) Telefon 34-34 bis

Tiskarna „Edinost" v Trstu

izvršuje vsa tiskarska dela točno in solidno

Prostori tiskarne se nahajajo v ulici Sv. Frančiška Asiškega št. 20

JADRANSKA BANKA

CENTRALA TRST (1)

Delniška glavnica L 15,000.000 Rezerve L 5,100.000

Podružnice: Opatija, Zadar, Dunaj.

Affilirani zavodi: Jadranska Banka Beograd in njene podružnice: Bled, Cavtat, Celje, Dubrovnik, Ercegnovi, Jelsa, Jesenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Novisad, Prevalje, Sarajevo, Split, Šibenik, Tržič, Zagreb.

NEW-YORK: Frank Sakser State Bank

VALPARAISO: Banco Yugoslavo de Chile

Izvršuje vse bančne posle.

PREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 3¾%.

Na odpoved vezane vloge obrestuje po najugodnejših pogojih, ki jih sporazumno s stranko določa od slučaja do slučaja.

Daje v najem varnostne predale (safes)

Zavodovi uradi v Trstu:

Via Cassa di Risparmio štev. 5 — Via S. Nicolò štev. 9

Telefon št. 1463, 1793, 2676. Blagajna posluje od 9.30 do 12.30 in od 14.30 do 16.